

TÜRK İDARİ YARGI SİSTEMİNDE DAVALARIN BİRLEŞTİRİLMESİ USULÜ ÜZERİNE BİR İNCELEME*¹

Dr. Yunus ERASLAN²

Öz

Yargılama usulünde bağlantı, davaların daha az giderle ve hızlı görülmesini sağlamak ve birbiriyle çelişen yargı kararı verilmesine engel olmak amacıyla, aralarında irtibat bulunan davaların birlikte görülmesini sağlayan usul müessesesidir. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunda bağlantı müessesesi özel olarak düzenlenmiştir. Hukuk yargılama usulünde, aynı veya farklı mahkemelerde görülen bağlantılı davalar tek dosyada birleştirilmektedir. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunda yer verilen bağlantı hükümleri ise, farklı mahkemelerdeki davaların aynı mahkemede farklı dosyalarda bakılacak şekilde birleştirilmesini amaçlamaktadır. Ancak idari yargıda son yıllarda, kanunda öngörülmediği halde aynı mahkeme görülen davaların bağlantı nedeniyle aynı dosyada birleştirilmesi yönünde kararlar verilmeye başlanmıştır. Bu nedenle, idari yargılama usulünde bağlantının sebepleri, bağlantı nedeniyle birleştirilmesinin kapsamı, usulü, sınırı ve yöntemlerinin uygulama örnekleriyle incelenmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler

İdari Yargı, Bağlantılı Dava, Davaları Birleştirme, Dosyaları Birleştirme.

AN EXAMINATION ON THE PROCEDURE OF JOINING CASES IN THE TURKISH ADMINISTRATIVE JURISDICTION SYSTEM

Abstract

Connection in the judicial procedure is a procedural institution that enables the trial of the cases that are linked to each other, in order to ensure that the cases are heard quickly and with less expense and to prevent contradictory judicial decisions. The connection institution is specially regulated in Law No. 2577. In the civil procedure, connected cases heard in the same or different courts are combined in a single file. The connection provisions included in the Law No. 2577 aim to combine the cases in different courts so that they will be examined in different files by the same court. However, in recent years, decisions have been taken in the administrative jurisdiction to join the cases at the same court in the same file due to the connection, although not stipulated in the law. For this reason, it is aimed to examine the reasons for the connection, the scope, procedure, limit, and methods of joining due to the connection, with application examples in the administrative trial procedure.

Keywords

Administrative Jurisdiction, Connected Case, Joining the Cases, Joining the Files.

*1 Makalenin Dergiye Geliş Tarihi: 06.05.2021 - Makalenin Kabul Edildiği Tarih: 21.11.2021, DOI No: 10.54704/akdhf.1035291.

*2 Kamu Hukuku Doktoru, Adana Bölge İdare Mahkemesi Hâkimi / Adana - Türkiye.
E-posta: ab97707@adalet.gov.tr,
Orcid Id: <https://orcid.org/0000-0002-9660-5519>.

"This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)"

Extended Abstract

Legal relation is a procedural institution in proceedings that provides the joinder of lawsuits which are linked to each other, with the aim to carry out the trial faster and at smaller expenses, and to avoid contradicting rulings. Legal relation has in particular been regulated in Law #2577. According to article 38 subclause 1 of Law #2577 the reasons of a legal relation are the arising of lawsuits from the same material or legal causes, or the fact that the judgement in one case will affect the other.

In civil jurisdiction procedure, legally related lawsuits before the same court or before different courts are being joined. The regulation about legal relation in Law #2577 however, has the aim to join the cases before different courts at the same court in such a form that each case is heard separately.

According to Article 38 of Law #2577, if the cases are before different courts within the judicial locality of a regional administrative court, the relevant regional administrative court shall judge on claims of legal relation between cases before the courts. If, however, the cases are before courts within the judicial locality of different regional administrative courts or one of the cases is before the Council of State, the relevant chamber of the Council of State shall judge.

In administrative jurisdiction, joinder of action decisions due to legal relation has begun appearing in recent years for cases before the same court or chamber, although such has not been stipulated by law. Many debates have arisen from such joinder practice and this subject has begun to find reflection also in the decisions of regional administrative courts and the Council of State. In administrative jurisdiction, the main purpose of joinder of action regarding cases before the same court is to ensure the imposition of a single attorney-fee in favor of the party winning the lawsuit.

In administrative jurisdiction practice, joinder of action for legally related cases is carried out in form of ex officio joinder by the court, joinder by applying the legal relation procedure, joinder by rejection of the bill of claims or joinder by abiding by a decision of reversal.

The ex officio joinder of action regarding legally related cases before the same court in one lawsuit is carried out by closing the register entry of the files and deciding the joinder of action in one lawsuit.

In the method of joinder of cases before the same court by applying the legal relation procedure, stipulating the existence of legal relation between the cases before the same court, the cases are sent to the regional administrative court for a decision on request of the parties or directly by the court. Also, in case of misjoinder of action appeals the cases are sent to the regional administrative court for a decision.

Also, in case of appeals against refusal of the joinder request by the court the cases are sent to the regional administrative court for a decision.

The method of joinder of action regarding legally related cases before the same court by refusal of the bill of claims is based on the ground that the bill of claims violates Article 3 of Law #2577. This method is applied contrary to the consent of the parties.

The joinder of action in one lawsuit regarding legally related cases before the same court can also take place by abiding by a decision of reversal of a court of higher instance.

Among the methods of joinder of action regarding legally related cases before the same court, ex officio joinder, and joinder by applying the procedure of legal relation have not gained general acceptance in administrative jurisdiction. On the other hand, the practice of joinder of action regarding legally related cases before the same court by abiding by a decision of reversal has a quite limited field of application.

Also, the method of joinder of action regarding legally related cases before the same court by refusal of the bill of claims has a limited field of application. However, neither the parties, nor the courts of higher instances are able to prevent this joinder practice. In this method, the co-incorporation of the will of the parties constitutes a major obstacle against procedural reversal of judgements handed down by the courts on joined cases.

For this reason, it is aimed to examine the reasons for the legal relation in the administrative jurisdiction procedure, as well as the scope, procedure, limit, and methods of the joinder due to legal relation with application examples.

GİRİŞ

Aynı mahkemede veya farklı mahkemelerde açılan davalar arasında bağlantı bulunması mümkündür. Örneğin aralarında bağlantı bulunan davalar aynı yer idare veya vergi mahkemesinde açılmış olabilir. Ancak yargıda iş yükünün artmasından dolayı mahkemeler birden fazla sayı ile çalışmaktadır. Bu nedenle aynı yer idare mahkemesinde açılan bağlantılı davalar, farklı numaralı idare veya vergi mahkemesinde görülüyor olabilir. Aralarında bağlantı bulunan davalar farklı yer idare veya vergi mahkemesinde açılmış da olabilir.

Aralarında bağlantı bulunan ancak ayrı ayrı açılan davaların birlikte görülmesinde hukuki yarar bulunmaktadır. Bağlantılı davaların birlikte görülmesi, yargılamanın uzamasını engelleyeceği gibi, davaların en az gider ile mümkün olan süratle makul sürede sonuçlanmasına da katkıda bulunacaktır.

Bağlantılı davaların birleştirilmesi müessesesi, ayrı ayrı açılmış olan ve aralarında kanunda öngörülen anlamda bağlantı bulunan davaların daha az giderle¹ ve daha hızlı görülmesini sağlamak amacıyla kabul edilen usul müessesesidir. Ayrı dava şeklinde açılmış olmakla birlikte, aralarında bağlantı bulunan davaların birlikte görülmesini sağlamak amacıyla usul kanunlarında özel düzenlemeler getirilmiştir.

Usul kanunlarında bağlantılı davaların birleştirilmesi müessesesinin getirilişinin diğer bir amacı da, bağlantı ilişkisi nedeniyle ayrılmaz bir bütünlük niteliği taşıyan davalar hakkında, birbiriyle çelişen yargı kararlarının verilmesine engel olmaktır.²

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda bağlantı kurumu ile davaların birleştirilmesi müessesesi birlikte düzenlenmiştir (m.166). 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda (İYUK) bağlantı müessesesi özel olarak düzenlenmiştir (m.38-42). İYUK'ta bağlantı ve davaların birleştirilmesi konusunda Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na bir atıf yapılmamıştır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda bağlantı nedeniyle birleştirme, aynı veya farklı mahkemelerde görülen davalar hakkında uygulanmakta ve davalar tek dosyada birleştirilmektedir. İYUK'ta yer verilen bağlantı hükümleri ise, farklı mahkemelerde açılan davalar arasında uygulanmakta ve davalar aynı mahkemede farklı dosyalarda görülecek şekilde birleştirilmektedir.

¹ Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay ve Muhammet Özkes, Medeni Usul Hukuku, (Ankara: Vedat Kitapçılık, 2017), 307; İbrahim Ermenek, Medeni Usul Hukukunda Davaların Birleştirilmesi ve Ayrılması, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2014), 30 vd.

² Murat Atalı, İbrahim Ermenek ve Ersin Erdoğan, Medeni Usul Hukuku, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2018), 457; Lütfi Şanal Görgün, Levent Börü, Barış Toraman ve Mehmet Kodakoğlu, Medeni Usul Hukuku, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2018), 413; Gül Üstün, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda Bağlantılı Davalar ve Aynı Dilekçeyle Dava Açılabilecek Haller, (İstanbul: XII Levha Yayıncılık, 2018), 9.

İdari yargıda son yıllarda aynı mahkeme görülen davaların, bağlantı nedeniyle aynı dosyada birleştirilmesi şeklinde kararlar verilmeye başlanmıştır. Kanunda öngörülme ve uygulamada son yıllarda başvuru bu birleştirme türünün, bağlantı hükümleri kapsamında yapıp yapılmayacağını ve hukuki sonuçlarının ortaya konulması amacıyla bu çalışma hazırlanmıştır.

Çalışmada, idari yargıdaki davalar arasındaki bağlantı sebepleri, bağlantı nedeniyle aynı veya farklı mahkemelerdeki davaların birleştirme usulü, yöntemleri ve hukuki sonuçları incelenmiştir. Çalışmanın yargılama usulüne ve uygulamaya ilişkin olması nedeniyle, konunun tam olarak aydınlatılması ve anlaşılabilirliği için güncel yargı kararlarından çok sayıda örnekler verilmiştir.

I. İDARİ YARGIDA BAĞLANTILI DAVALARIN BİRLEŞTİRİLMESİ

İdari yargılamada ilk zamanlar, davaların birleştirilmesine ilişkin bir düzenleme bulunmamakta idi. 521 sayılı mülga Danıştay Kanunu'nda konuya ilişkin bir hükme yer verilmemişti. 1951 yılında Danıştay İçtihadı Birleştirme Kurulu bu boşluğu, "*biri hakkında verilecek kararın diğerine tesir edecek mahiyette olan*" davaların birleştirilmesi yoluyla içtihatla doldurmuştur. 1981 yılına kadar idari yargıda ilk ve son derece yargı merci Danıştay olduğundan davaların birleştirilmesi sorunu kolayca halledilebiliyordu.³ İdare, vergi mahkemeleri ile bölge idare mahkemelerinin kurulmasından sonra, bağlantı ve davaların birleştirilmesi müessesesi İYUK'ta özel olarak düzenlenmiştir (m.38-42). Dolayısıyla İYUK'ta bağlantı ve davaların birleştirilmesi konusunda Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na bir atıf yapılmamıştır.

İdari yargıda bağlantılı davalar, İYUK 38. maddesinde tanımlanmıştır. Madenin ilk şeklinde bağlantının tanımı ve bağlantı gerektiren hallere ilişkin bir açıklamaya yer verilmemişti. 10.6.1994 tarih ve 4001 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle İYUK m.38/1. madde hükmünde bağlantının tanımı da yapılmıştır. İYUK m.38/1. maddesine göre, aynı maddi veya hukuki sebepten doğan ya da biri hakkında verilecek hüküm, diğerini etkileyecek nitelikte olan davalar bağlantılı davalardır.

II. İDARİ YARGIDA BAĞLANTI SEBEPLERİ

İdari yargıda bağlantılı davaların birleştirilmesi için davalar aralarında kanunun öngördüğü şekilde bir "hukuki bağ"ın bulunması gerekir. Kanunun öngördüğü hukuki bağ ise "bağlantı" olarak tanımlanmıştır. Bu nedenle ancak arasında bağlantı olan davalar birleştirilebilir. Dolayısıyla kanunda öngörülen bağlantı gerektiren sebepler, davanın birleştirilmesi sebepleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

İYUK'un 38/1. maddesine göre, aynı maddi veya hukuki sebepten doğan ya da biri hakkında verilecek hüküm, diğerini etkileyecek nitelikte olan davalar

³ Yahya Kazım Zabunoğlu, İdare Hukuku, C.2, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2012), 576.

bağlantılı davalardır. İYUK'ta yer verilen aynı maddi veya hukuki sebepten doğan bağlantılı davalara ilişkin düzenleme, mülga HUMK'tan yararlanılarak yapılmıştır.⁴

A. AYNI MADDİ SEBEPTEN DOĞAN DAVALAR

İYUK'a göre, aynı maddi sebepten doğan davalar bağlantılı davalardır. İdari yargıda davaların birleştirilmesi için, davaların aynı maddi sebepten doğması yeterlidir. Kanunda üç farklı bağlantı sebebi gösterilmiş ise de; birleştirme için bu sebeplerin birlikte bulunmasına gerek yoktur. Bu sebeplerden birinin varlığı, davalar arasındaki bağlantı için yeterlidir.⁵

İdari yargıda bağlantının giderilmesine ilişkin her kararda, bağlantının hangi sebebe dayandığı ve bu sebebin tanımlanmasına yer verilmemektedir. Ancak bazı yargı kararlarında, davaların aynı maddi sebepten doğması, “*Maddi birliktelik koşulu; aynı sebepten farklı işlemlerin doğması ya da farklı işlemlerin tek sebepten doğması veya bir saikin birden fazla işlem doğmasına sebebiyet vermesi olarak tanımlanabilir*” şeklinde açıklanmıştır.⁶

Davaların aynı maddi sebepten doğması, uyumsuzluklar arasında maddi yönden bağlılık olduğunu gösterir.⁷ Zaten İYUK'un 5. maddesinde, aralarında maddi veya hukuki yönden bağlılık bulunan birden fazla işleme karşı bir dilekçe ile de dava açılabilmesine olanak tanındığı gibi, davacıların hak veya menfaatlerinde iştirak bulunması ve davaya yol açan maddi olay veya hukuki sebeplerin aynı olması halinde birden fazla şahsın müşterek dilekçe ile dava açması imkânı tanınmıştır. Kanun koyucu, aralarında maddi sebep yönünden bağlantı bulunan işlemlere tek dilekçe ile dava açma imkânı getirdiği gibi, ayrı ayrı açılan davaların da sonraki aşamalarda birleştirmesini özel olarak düzenlemiştir. Bu haliyle, davaların en az giderle ve hızlı bir şekilde sonuçlandırılmasına, kanun koyucunun özel önem verdiği söylenebilir.

Davaya yol açan maddi olayın aynı olması halinde, birden fazla şahsın müşterek dilekçe ile dava açması için davacıların hak veya menfaatlerinde iştirak bulunması aranırken, ayrı ayrı açılmış davaların sonradan birleştirilmesi için davaya yol açan maddi olayın aynı olması yeterlidir. Ayrıca davacıların hak ve menfaat-

⁴ Celal Karavelioğlu ve Erdem Cemil Karavelioğlu, İdari Yargılama Usulü Kanunu, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2015), 1403; Şeref Gözübüyük ve Turgut Tan, İdare Hukuku C.II, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2012), 954.

⁵ Zabunoğlu, İdare Hukuku, 577; Turgut Candan, Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2017), 945; Yasin Melikşah, “İdari Yargıda Bağlantılı Davalar”, Hukuk, Ekonomi ve Siyaset Bilimler Aylık İnternet Dergisi, S.60 (2007), Erişim Tarihi: Eylül 20, 2020, <http://www.e-akademi.org/>.

⁶ Konya Bölge İdare Mahkemesi 2İDD, 29.05.2019, E.2019/1170, K.2019/1140 sayılı kararı; Ankara Bölge İdare Mahkemesi 11İDD, 21.11.2018, E.2018/7801, K.2018/4371 sayılı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t. 13.03.2020.

⁷ Candan, Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu, 274.

lerinde iştirak bulunması şartı aranmaz. Farklı davacıların açtığı davaların birleştirilmesi için aranan maddi sebep yönünden bağlantı koşulu, dava açma sırasında aranan bağlantıdan daha geniş kapsamlıdır.⁸

Aynı maddi sebepten doğan bağlantı nedeniyle davaların birleştirilmesi durumuna uygulamada sık rastlamak mümkündür. Bu duruma örnek olarak; ruhsat ve eki mimarı projesine aykırı olarak yapı yapılması fiili nedeniyle tesis edilen yıkım işlemine karşı açılan dava ile imar para cezası kararına karşı açılan davalar arasında, aynı maddi sebepten doğan bağlantı bulunmaktadır. İdari yargı uygulaması da bu yödedir.⁹

Devlet memurunun işlediği bir eylemden dolayı açılan soruşturma sonucunda yapılan atama işlemine ayrı disiplin cezası işlemine karşı ayrı dava açılması halinde, davalar arasında aynı maddi sebepten doğan bağlantı vardır.¹⁰ Ancak aksi yönde kararlar da bulunmaktadır.¹¹

Aynı eylem nedeniyle birden fazla işlem tesis edilmesi ve bu işlemlere karşı ayrı dava açılması hallerinde, davalar arasında aynı maddi sebepten doğan bağlantı vardır. Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, *“davacı tarafından ... gerçekleştirildiği iddia edilen bir fiil hakkında düzenlenen ... soruşturma raporunda tespitler dikkate alınmak suretiyle Diyanet İşleri Başkanlığı Atama Yer Değiştirme Yönetmeliğinin 5/1-b maddesinde yer alan “atanmalarında dini öğrenim şartı esas alınan unvanlarda itikat, ibadet, tavır, ve hareketlerinin İslam törelerine uygunluğunun çevresinde bilinir olması” şeklinde ortak nitelik şartını kaybettiği gerekçesi ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 98/b maddesi hükmü uyarınca memurluğunun sona erdirilmesine ilişkin ... sayılı davalı idare işleminin iptali istemiyle İstanbul 2. İdare Mahkemesinin E.2018/2585 esasına kayıtlı davanın;*

⁸ Bahtiyar Akyılmaz; Murat Sezginer ve Cemil Kaya, Türk İdari Yargılama Hukuku, (Ankara: Savaş Yayınları, 2019), 202.

⁹ Ruhsat ve ekine aykırı yapı yapıldığından imar para cezası verilmesine ve aykırılıkların yıkımına ilişkin kararın iptali istemiyle açılan dava ile aynı davacı tarafından aynı yerde ruhsat ve ekine aykırı yapı yapıldığının tespitine ilişkin Yapı Tatil Tutanağının iptali istemiyle açılan dava arasında 2577 sayılı Kanunun 38. maddesinin 1. fıkrasında öngörülen anlamda bağlantı varlığına, dair İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 5İDD, 18.06.2019, E.2019/1401, K.2019/1970 sayılı bağlantı kararı; benzer yönde İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 5İDD, 03.07.2019, E.2019/1634, K.2019/2301 sayılı bağlantı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 13.03.2020.

¹⁰ Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, *“Esenboğa Havalimanı Başmüdürlüğü emrinde sözleşmeli koruma ve güvenlik görevlisi olarak çalışmakta olan davacının, hakkında yapılan soruşturma sonucunda Hakkari ili, ... Havalimanı Müdürlüğü emrine naklen atanmasına ilişkin ... işlemin iptali istemiyle Ankara 3. İdare Mahkemesinin 2019/71 esas sayısına kayden açtığı iş bu dava ile anılan soruşturma sonucunda 1/8 oranında aylıktan kesme cezası ile cezalandırılmasına dair ... tarihli işlemin dava konusu edildiği Ankara 15. İdare Mahkemesi'nin 2019/125 esas sayısına kayıtlı dava arasında 2577 sayılı Yasanın 38. maddesinin 1. fıkrasında öngörülen anlamda bağlantı bulunduğu”* yönünde Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1İDD, 14.02.2019, E.2019/387, K.2019/177 sayılı bağlantı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 15.03.2020.

¹¹ Aynı eylemden kaynaklı atama ve disiplin davaları arasında bağlantı bulunmadığına dair İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 2İDD, 15.11.2018, E.2018/3048, K.2018/3202 sayılı bağlantı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 13.03.2020.

davacıya isnat edilen aynı filler nedeniyle hakkında başlatılan disiplin soruşturması sonucunda 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 125/E-g maddesi uyarınca “Devlet memurluğundan çıkarma cezası” ile cezalandırılmasına dair Yüksek Disiplin Kurulu kararının iptali istemiyle de İstanbul 12. İdare Mahkemesinin E.2019/616 esasına kayıtlı dava konusu işlemlerin aynı maddi vakıalara dayalı oldukları, söz konusu davalar arasında bağlantı bulunduğu” yönünde karar verilmiştir.¹²

B. AYNI HUKUKİ SEBEPTEN DOĞAN DAVALAR

İYUK’a göre, aynı hukuki sebepten doğan davalar da bağlantılı davalardır. Davaların birleştirilmesi için davaların aynı hukuki sebepten doğması yeterlidir.

Aynı hukuki sebepten doğan davalar, aynı kanun hükmüne dayanılarak tesis edilen işlemler veya biri hakkındaki hukuki sorunun çözümü diğerleriyle ilgili hukuki sorunların çözümünü etkileyecek veya kolaylaştıracak olması halinde ortaya çıkabilir.¹³

İdari yargıda bağlantının giderilmesine ilişkin kararlarda, bağlantının hangi sebebe dayandığı ve bu sebebin tanımlanmasına yer verilmemektedir. Ancak bazı yargı kararlarında, davaların aynı hukuki sebepten doğması, “*Hukuki birliktelik koşulu; davaların çözümünde göz önünde tutulması gereken hukuki dayanak aynı Yasanın farklı maddeleri olsa bile davaların aynı hukuki durum içinde değerlendirilmeyi gerektirmesi halidir*”¹⁴ şeklinde açıklanmıştır.

Davaların aynı hukuki sebepten doğması, uyumsuzluklar arasında hukuki yönden bağlılık olduğunu, uyumsuzlukların hukuki dayanaklarının aynı olduğunu, aynı hukuk kuralına dayandığını gösterir.¹⁵

Aynı hukuki sebepten doğan bağlantı nedeniyle davaların birleştirilmesi durumuna, uygulamada sık rastlanmaz. Birçok uyumsuzlukta maddi sebep ile hukuki sebebin bir arada bulunduğu söylenebilir. Örneğin birbirinden farklı davacıların aynı işleme karşı açtığı davalarda, hem aynı maddi sebepten hem de aynı hukuki sebepten doğan bağlantı bulunmaktadır. Konuya ilişkin bir uyumsuzlukta, *İzmir 5. İdare Mahkemesinin E.2019/375 sayısında kayıtlı dava ile İzmir 6. İdare Mahkemesinin E.2019/229 sayısında kayıtlı olarak açılan davaların aynı alana ilişkin aynı imar planlarının iptali istemiyle açılan ve davacıları farklı olmakla birlikte aynı maddi ve hukuki sebepten doğan bu davalar olduğu, gerek usul ekonomisi, gerekse farklı mahkemelerde görülmesinin uygulamada ortaya çıkardığı*

¹² İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 2İDD, 27.03.2019, E.2019/573, K.2019/562 sayılı bağlantı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 16.03.2020.

¹³ Candan, Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu, 275.

¹⁴ Konya Bölge İdare Mahkemesi 2İDD, 29.05.2019, E.2019/1170, K.2019/1140 sayılı kararı; Ankara Bölge İdare Mahkemesi 11İDD, 21.11.2018, E.2018/7801, K.2018/4371 sayılı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 18.03.2020.

¹⁵ Yasin, “İdari Yargıda Bağlantılı Davalar.”, Erişim Tarihi: Eylül 20, 2020, <http://www.e-akademi.org/>.

*sakıncalar dikkate alındığında aralarında bağlantı olduğu ve aynı mahkemece çözümlenmesi gerektiği sonucuna ulaşılarak, bağlantının varlığına, davalara bakmak üzere İzmir 6. İdare Mahkemesi'nin yetkili kılınmasına, dava dosyasının anılan mahkemeye gönderilmek üzere yerine iadesine*¹⁶ karar verilmiştir.

Aynı düzenleyici işlemin iptali istemiyle farklı davacılar tarafından açılan davalar arasında da aynı hukuki sebepten doğan bağlantı bulunduğu söylenebilir.

C. BİRİ HAKKINDA VERİLECEK HÜKMÜN DİĞERİNİ ETKİLEYECEĞİ DAVALAR

Bir davada verilecek hükmün diğer davayı etkileyecek olması halinde, bu davalar arasında bağlantı vardır (İYUK m.38/1). Bir davada verilen hükmün diğer davayı etkileyecek olması geniş kapsamlı bir ifadedir.

Dava konuları arasında sebep sonuç ilişkisi bulunması hali bu duruma örnek olarak gösterilebilir. İYUK'un 5. maddesinde, aralarında sebep-sonuç ilişkisi bulunan birden fazla işleme karşı bir dilekçe ile de dava açılabilir. Dava açıldığı sırada, aralarında sebep-sonuç ilişkisi bulunan birden fazla işleme karşı ayrı dilekçe ile de dava açılması da bağlantı örneğidir.¹⁷ Ancak İYUK 38/1 deki "biri hakkında verilecek hüküm, diğerini etkileyecek nitelikte olan davalar" ifadesi, İYUK 5/1 de yer verilen işlemler arasında sebep sonuç varlığına bağlı bağlantı ifadesinden daha geniştir. Bu şart, sadece önceki davada verilecek kararın sonraki davada verilecek karara dayanak olması ile sınırlı değildir. Biri hakkında verilecek kararın bir şekilde diğer davayı etkileyecek olması, örnek olarak, kararın diğer davadaki ihtilafı bir hususa kesinlik kazandıracak veya onun delil değerini kuvvetlendirecek olması durumunda, davalar arasında bağlantıdan bahsedilebilir. Diğer bir deyişle davalardan birinin karara bağlanabilmesi, başka bir davanın sonucunun veya o davadaki bir noktanın açıklığa kavuşturulmasının bekletici mesele yapılmasını zorunlu kılıyorsa, bağlantı durumu söz konusudur.¹⁸

İYUK 5/1 maddesinde yer verilen sebep sonuç ilişkisi, sadece idari işlemlerle ilgili davalarda geçerli olduğu halde, İYUK 38. maddesinde ise, bu tür bağlantı örneğine ek olarak, idari eylemlerden veya her türlü idari faaliyetten kaynaklanan tam yargı davaları da bu kapsamdadır.¹⁹ Yine bir davada verilen hükmün diğer davayı etkileyecek türde olması için davaların "aynı davacılar için" olması koşulu da aranmaz.²⁰

¹⁶ İzmir Bölge İdare Mahkemesi 3İDD, 05.07.2019, E.2019/778, K.2019/483 sayılı bağlantı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 20.03.2020.

¹⁷ Üstün, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda Bağlantılı Davalar ve Aynı Dilekçeyle Dava Açılabilir Haller, 89. Üstün'e göre, bu durum davanın başında kurulan bağlantı örneğidir.

¹⁸ Candan, Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu, 946.

¹⁹ Candan, Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu, 947.

²⁰ Zabunoğlu, İdare Hukuku, 577; bağlantı hükümlerinin uygulanması için davaların aynı taraflara ait olması gerektiği hakkında, D9D, 17.11.1988, E.1988/159, K.1988/3534 sayılı kararı, aktaran Candan, Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu, 857.

Davalardan biri hakkında verilecek hükmün diğerini etkilemesi hali idari yargı kararlarında, “*davalardan biri hakkında karar verebilmek için diğer davada yapılacak saptama ve hukuki değerlendirmelere ve verilecek karara ihtiyaç bulunması*” olarak belirtilmektedir.²¹

Biri hakkında verilecek hükmün diğerini etkileyecek nitelikte olmasından doğan bağlantı nedeniyle davaların birleştirilmesi durumuna, uygulamada sık rastlanmaktadır. Bu tür bağlantılı dava örnekleri çeşitli konulara ilişkin olabilmektedir. Bunlardan en başlıcaları; ödeme emrine karşı açılan dava ile ödeme emrinin dayanağı vergi ihbarnamesi veya para cezası, ecrimisil ihbarnamesi gibi işlemlere karşı açılan davalar,²² atama işlemine açılan dava ile atama nedeniyle kamu konutundan tahliye edilmesine ilişkin işlemlere karşı açılan davalar,²³ bireysel işleme açılan dava ile bireysel işlemin dayanağı düzenleyici işleme karşı açılan davalar,²⁴ birden çok ili kapsayan sağlık hizmet sunumundan kaynaklı za-

²¹ Konya Bölge İdare Mahkemesi 2İDD, 29.05.2019, E.2019/1170, K.2019/1140 sayılı kararı; Ankara Bölge İdare Mahkemesi 11İDD, 21.11.2018, E.2018/7801, K.2018/4371 sayılı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 23.03.2020.

²² Ödeme emrine karşı açılan dava ile ödeme emri içeriği vergi ve cezalara karşı açılan davada, biri hakkında verilecek hüküm diğerini etkileyecek nitelikte olduğundan bağlantının varlığına, dair İzmir Bölge İdare Mahkemesi 2VDD, 23.05.2019, E.2019/500, K.2019/537 sayılı bağlantı kararı; aynı yönde İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 6VDD, 05.02.2017, E.2017/720, K.2017/469 sayılı bağlantı kararı; ödeme emri davası ile ödeme emrinin dayanağı işlemlere karşı açılan davalar arasında bağlantı bulunmadığı yönünde kararlar da verilmektedir. *Ecrimisil ihbarnamesinin iptali istemiyle açılan dava ile ecrimisilin tahsili amacıyla düzenlenen ödeme emrinin iptali istemiyle açılan dava arasında bağlantı bulunmadığına*, dair İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 10İDD, 26.01.2017, E.2017/78, K.2017/87 sayılı bağlantı kararı; *ödeme emrinin iptali istemiyle açılan dava ile söz konusu ödeme emrinin dayanağı idari para cezası verilmesine ilişkin Encümen kararının iptali istemiyle açılan davada, imar para cezası verilmesi işleminin maddi sebebinin davacının imara ve ruhsata aykırı eylemi, hukuki sebebinin ise İmar Kanunu oluşturmasına karşılık, ödeme emri işleminin maddi sebebinin kesinleşen ve vadesinde ödenmeyen imar para cezası, hukuki sebebinin ise Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun oluşturduğu gibi, ödeme emrinin dayanağı idari işleme karşı dava açılmış olması, ödeme emrine karşı açılan davanın görülmesine ve Kanun'da öngörülen itiraz nedenleriyle sınırlı olarak incelenmesine ve sonuçlandırılmasına tek başına engel oluşturmadığı, ödeme emrinin dayanağı idari işleme karşı dava açılmış olması nedeniyle nihayet bu durumun bekletilen mesele yapılması suretiyle ödeme emrine karşı açılan davanın görülmesi ve Kanun'da öngörülen itiraz nedenleriyle sınırlı olarak incelenmesi ve sonuçlandırılması gerektiğinden dava dosyaları arasında bağlantı bulunmadığına dair*, İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 10İDD, 24.01.2018, E.2018/229, K.2018/200 sayılı bağlantı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 23.03.2020; idari yargıda baskın görüşün ödeme emrine açılan dava ile ödeme emrinin dayanağı işleme açılan dava arasında bağlantı bulunduğu yönünde olduğunu söylemek mümkündür.

²³ Ankara Bölge İdare Mahkemesi 3İDD, 10.01.2019, E.2019/8, K.2019/2 sayılı bağlantı kararı; Ankara Bölge İdare Mahkemesi 3İDD, 08.05.2019, E.2019/764, K.2019/963 sayılı bağlantı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 25.03.2020.

²⁴ ... Nükleer Güç Santrali Projesine yönelik verilen ... ÇED olumlu kararına karşı açılan dava ile kararın dayanağı 25.11.2014 tarih ve 29186 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğinin geçici 1. maddesindeki “Bu Yönetmeliğin lehte olan hükümleri ve/veya” ibaresinin iptali istemine ilişkin davanın 2577 sayılı Kanununun 38. maddesinde tanımlandığı şekliyle aynı maddi veya hukuki sebepten kaynaklandığı ve biri hakkında verilecek kararın diğerini etkileyecek nitelikte olduğu sonucuna varıldığından bağlantı isteminin kabulüne, dair D14D, 23.06.2015, E.2015/5116 sayılı bağlantı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 27.03.2020.

rarın tazmini istemiyle açılan tam yargı davaları,²⁵ akademik kadro ilanı işleminin açılan dava ile akademik kadroya başkasının atanmasına ilişkin işleme karşı açılan davalar,²⁶ aynı kurumda görevli eşlerin naklen atanmasının iptali istemiyle açılan davalar²⁷ gösterilebilir.

Tarafı, konusu ve sebebi aynı olan davaların birinde verilecek hüküm diğerini de etkilemekte ise de, bu tür davalar açısından derdestlik²⁸ söz konusu olduğundan, bu davalar yönünden bağlantı hükümleri uygulanmamalı, sonra açılan davanın incelenmeksizin reddine veya esas kaydının kapatılmasına karar verilmelidir.²⁹

III. İDARİ YARGIDA BAĞLANTILI DAVALARI BİRLEŞTİRME USULÜ

İYUK'ta bağlantılı davaların birleştirilmesi usulü özel olarak düzenlenmiştir. Kanununun 38/2. maddesine göre “*İdare mahkemesi, vergi mahkemesi veya Danıştaya veya birden fazla idare veya vergi mahkemelerine açılmış bulunan davalarda bağlantının varlığına taraflardan birinin isteği üzerine veya doğrudan doğruya mahkemece karar verilir*”. Ancak aralarında bağlantı bulunan davaların nasıl birleştirileceğine, özellikle davaların aynı dosyada birleştirilip birleştirilme-yeceğine ilişkin ayrıntılı bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

Bu nedenle idari yargıda bağlantılı davaların birleştirilmesi usulünü, aynı mahkemede görülen davalar ile farklı mahkemede görülen davaların birleştirilmesi usulleri yönünden ayrı ayrı incelemek yerinde olacaktır.

²⁵ *Gürün Devlet Hastanesinden Malatya Devlet Hastanesine sevk edilen müteveffa ...'a Gürün Devlet Hastanesinde uygulanan tıbbi tedaviden kaynaklı olduğu, her iki davanın 2577 sayılı Kanununun 38. maddesinde tanımlandığı şekliyle aynı maddi veya hukuki sebepten kaynaklandığı ve biri hakkında verilecek kararın diğerini etkileyecek nitelikte olduğu sonucuna varıldığı, usul ekonomisi, mahkemeye erişim hakkı ve adil yargılanma hakkı bağlamında son tedavinin gerçekleştirildiği yer mahkemesi yetkili görülmekte olup, bu yer mahkemesince olayın tüm safahatıyla bir bütün olarak değerlendirilerek en kısa süre içinde uyuşmazlıkların sonuçlandırılması amaçlandığından bağlantı isteminin kabulüne, dair D15D, 14.06.2017, E.2017/1284, K.2017/3647 sayılı bağlantı kararı; benzer yönde D15D, 14.06.2017, E.2017/690, K.2017/3632 sayılı bağlantı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 27.03.2020.*

²⁶ *İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 10İDD, 26.09.2017, E.2017/1733, K.2017/1663 sayılı bağlantı kararı; Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4İDD, 10.05.2019, E.2019/1796, K.2019/1211 sayılı bağlantı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 29.03.2020.*

²⁷ *Davacıları karı-koca olan iki dava dosyasının, aynı idari işlemlerin iptali istemiyle, biri eş durumu diğerinin ise engellilik durumuna dayalı olarak aynı tarihte açıldığı ve biri hakkında verilecek kararının diğerinin sonucunu etkileyecek nitelikte olduğu, uyuşmazlığın engellilik raporu hakkında yapılacak inceleme ve hukuki değerlendirme ile çözümleneceği görüldüğünden aynı işlemlerin iptali istemiyle açılan her iki davada bağlantı bulunduğu, dair İzmir Bölge İdare Mahkemesi 1İDD, 05.12.2017, E.2017/1324, K.2017/1290 sayılı bağlantı kararı; aynı yönde İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 10İDD, 19.04.2017, E.2017/673, K.2017/673 sayılı bağlantı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 30.03.2020.*

²⁸ *Derdestlik hakkında geniş bilgi için Ersin Şekerci, “Yönetmelik Yargılama Hukukunda Derdestlik”, Ankara Barosu Dergisi, (1989/3): 429-449; Celal Işıklar, “İdari Yargıda Derdestlik”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 12, (2012): 63-106.*

²⁹ *Üstün, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda Bağlantılı Davalar ve Aynı Dilekçeyle Dava Açılabilir Haller, 39.*

A. FARKLI MAHKEMEDE GÖRÜLEN BAĞLANTILI DAVALARIN BİRLEŞTİRİLMESİ USULÜ

Farklı mahkemede görülen davalar, aynı bölge idare mahkemesinin yargı çevresindeki mahkemelerde bulunabileceği gibi, farklı bölge idare mahkemesinin yargı çevresindeki mahkemelerde de bulunabilir. Bu ayrıma göre, aralarında bağlantı bulunan davaların birleştirilmesine karar veren mercii de farklı olmaktadır. İdare mahkemesi ile vergi mahkemesinde görülen ve aralarında bağlantı bulunan davaların da birleştirilip birleştirilmeyeceği meselesinin de, farklı mahkemede görülen davaların birleştirilmesi kapsamında incelemek yerinde olacaktır.

1. Farklı Bölge İdare Mahkemelerinin Yargı Çevrelerindeki Mahkemelerde Bulunan Bağlantılı Davaların Birleştirilmesi

Değişik bölge idare mahkemelerinin yargı çevresindeki mahkemelerde görülen davalar arasında bağlantı olması mümkündür.³⁰

Değişik bölge idare mahkemesinin yargı çevrelerindeki mahkemelerde bulunan davalarda, taraflardan birinin isteği üzerine veya doğrudan doğruya mahkemece bağlantının varlığına karar verilmesi halinde, dosyalar Danıştay'a gönderilir (m.38).

Bağlantı iddiaları mahkemelerce kabul edilmediği takdirde,³¹ bu hususta verilen ara kararı taraflara tebliğ edilir. Taraflar, bu kararın tebliğ tarihini izleyen onbeş gün içerisinde, ayrı yargı çevresindeki davalarda bağlantı hakkında karar verilmesi için Danıştay'a başvuruda bulunabilirler (m.41).

Danıştay'ın dava konusu uyuşmazlığı incelemeye yetkili dairesi, bağlantılı dava dosyalarını öncelikle ve ivedilikle inceler ve karar verir. Danıştay bağlantının bulunduğu karar verdiği takdirde yetkili mahkemeyi kararında belirtir ve dosyaları bu mahkemeye göndererek diğer mahkemeye veya mahkemelere durumu bildirir. Yetkili mahkeme de durumu ilgililere duyurur. Danıştayca verilen karar bağlantı bulunmadığı yolunda ise, dosyalar ilgili mahkemelere geri gönderilir (m.39).

³⁰ Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, "Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığınca dava dışı ... Birliği Deniz Nakliyat A.Ş.'ye verilen ... sayılı Uluslararası Gemi ve Liman Tesisi Güvenlik Kod Belgesi' (ISPS)'nin ve bu belgeye dayanak olan davalı idare kararının iptali istemiyle Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığına karşı açılan dava sonucunda, Ankara 8. İdare Mahkemesinin 23.3.2015 tarihli ve E.2015/13, K.2015/501 sayılı kararıyla; bu davanın, ... Birliği Deniz Nakliyat A.Ş. adına düzenlenen kıyı tesisi geçici işletme izin belgesinin iptali istemiyle Hatay İdare Mahkemesinin E.2014/1827 sayılı dosyasına konu edilen ve henüz sonuçlanmayan davanın 2577 sayılı Kanununun 38. maddesinde tanımlandığı şekliyle aynı maddi veya hukuki sebepten kaynaklandığı ve biri hakkında verilecek kararın diğerini etkileyecek nitelikte olduğu" yönünde karar verilmiştir. D10D, 16.09.2015, E.2015/1400, K.2015/3807 sayılı bağlantı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 06.04.2020.

³¹ Bağlantı isteminin mahkemelerce kabul edilmemesi de mümkündür. Oğuz Sancakdar, İdari Yargılama Hukuku, (İzmir: Soru Bankası Net Yayınları, 2019), 95.

Kanun hükmünde belirtildiği üzere, değişik bölge idare mahkemesinin yargı çevrelerindeki mahkemelerde görülen bağlantılı davalar, Danıştay tarafından yetkili mahkeme kararda belirtmek ve dosyalar bu mahkemeye gönderilmek suretiyle birleştirilmektedir.³²

Hukuk yargılama usulünün aksine, idari yargıda farklı mahkemelerdeki bağlantılı davaların birleştirilmesi, her iki davanın aynı dava dosyasında birleştirilmesi şeklinde yapılmamaktadır. Farklı mahkemelerdeki bağlantılı davaların birleştirilmesi, her iki dava dosyasının aynı mahkemede görülmesinin sağlanması şeklinde yapılmaktadır. Diğer bir deyişle, her iki dava tek dosyada birleşmemekte, sadece tek mahkemede birleşmektedir. Bağlantılı davaların tek dosyada değil, tek mahkemede yargılmasının yapılması sağlanmış olmaktadır. Tek mahkemede görülmesi sağlanan bağlantılı davalar, ayrı ayrı esas numarası almaktadır. Davalar aynı mahkemede görülmekle beraber, birbirinden bağımsızdırlar.³³

İdari yargı uygulaması da bu yöndedir. Farklı mahkemelerde bakılan bağlantılı davaların birleştirilmesi, yetkili mahkemenin belirlenmesi suretiyle yapılmaktadır. İdari yargıda, farklı mahkemelerde görülen bağlantılı davaların tek dosyada birleştirilmesi yönünde bir uygulamaya rastlamak mümkün değildir. Uygulamada bağlantı nedeniyle, bakıldığı mahkemesi değişen dava dosyası, gönderildiği yetkili mahkemede yeni bir esas numarası almaktadır. Danıştay'ın yetkili gördüğü mahkeme, bağlantıyla gelen dava dosyalarını ayrı ayrı inceleyerek karar vermektedir.

2. Aynı Bölge İdare Mahkemesinin Yargı Çevresindeki Mahkemelerde Bulunan Bağlantılı Davaların Birleştirilmesi

İdari yargıda bağlantı, çoğunlukla aynı bölge idare mahkemesinin yargı çevresindeki mahkemelerde görülen davalar arasında görülmektedir.

Aynı bölge idare mahkemesinin yargı çevresindeki mahkemelerde bulunan davalarda, taraflardan birinin isteği üzerine veya doğrudan doğruya mahkemece bağlantının varlığına karar verilmesi halinde, dosyalar o yer bölge idare mahkemesine gönderilir (m.38). Bağlantı iddiaları mahkemelerce kabul edilmediği takdirde, bu hususta verilen ara kararı taraflara tebliğ edilir. Taraflar, bu kararın tebliğ tarihini izleyen onbeş gün içerisinde, bağlantı hakkında karar verilmesi için o yer bölge idare mahkemesine başvuruda bulunabilirler (m.41).

Bölge idare mahkemesi bağlantılı dava dosyalarını öncelikle ve ivedilikle inceler ve kararını verir. Bölge idare mahkemesince verilen karar, bağlantının bulun-

³² "bağlantı isteminin kabulüne, durumun Ankara 8. İdare Mahkemesine ve davanın taraflarına bildirilmesine, dosya esas kaydının kapatılarak 2577 sayılı Kanunun 39. maddesi uyarınca yetkili Hatay İdare Mahkemesine gönderilmesine" dair D10D, 16.09.2015, E.2015/1400, K.2015/3807 sayılı bağlantı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 07.04.2020.

³³ Üstün, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda Bağlantılı Davalar ve Aynı Dilekçeyle Dava Açılabilir Haller, 81.

duğu yolunda ise, yetkili mahkeme kararda belirtilmek suretiyle dosyalar yetkili mahkemeye gönderilir. Durum ayrıca diğer mahkemeye de duyurulur. Yetkili kılınan mahkeme durumu ilgililere bildirir. Bölge idare mahkemesince verilen karar bağlantı olmadığı yolunda ise, dosyalar ilgili mahkemelere geri gönderilir (m.39).

Bağlantının varlığı yolunda idare ve vergi mahkemelerince veya bu konuda yapılacak itiraz üzerine bölge idare mahkemesi veya Danıştayca bağlantı hakkında karar verilmeye kadar usuli işlemler durur. Bağlantıya ilişkin işlemler sonuçlandırıldıktan sonra bu davalara bakmakla yetkili kılınan mahkeme, davalara bırakıldığı yerden devam eder (m.42/2). Bağlantı bulunup bulunmadığı yolundaki bölge idare mahkemesi veya Danıştay kararları kesindir.³⁴

Farklı mahkemelerde görülen dava dosyalarıyla ilgili bağlantı istemi hakkında karar verilmesi için, bölge idare mahkemesine gönderilen dosyaların ait olduğu mahkemesindeki esas kaydı bu aşamada devam etmektedir. Çünkü bağlantı istemi hakkında karar verilmek üzere bölge idare mahkemesine gönderme kararı, ara karar şeklinde vermektedirler. Bölge idare mahkemesi bağlantının bulunduğu yolunda karar vermesi halinde, kararda yetkili mahkeme belirtilmek suretiyle kanun gereği dosyalar yetkili mahkemeye gönderilmektedir.³⁵ Durum ayrıca diğer mahkemeye de duyurulur. Kanunda, bağlantı yoluyla diğer mahkemeye gönderilen ve durumu ise mahkemesine duyurulan dava dosyasının akıbeti ile ilgili bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Çünkü, bağlantı isteminin kabulü üzerine diğer mahkemeye gönderilen dava dosyasının esas kaydı mahkemesinde açık bulunmaktadır. Kanunda bu durumla ilgili bir boşluk bulunduğunu söylemek mümkündür. 2577 sayılı İYUK'ta bağlantı kararı verilmesinden sonra izlenecek usul konusunda bir açık düzenleme bulunmamaktadır.³⁶

Kanundaki bu boşluğun doldurulması ve bağlantı nedeniyle diğer mahkemeye gönderilen davanın esas kaydının kapatılması gerektiği açıktır. Bölge idare

³⁴ Bu kesinlik davada verilecek nihai kararın kanun yolu aşamasında, kanun yolu başvurusunu inceleyen merciinin bağlantı yönünde yapacağı incelemeye engel olmayacağı yönünde DİDDK, 16.12.2011, E.2010/2045, K.2011/1639, www.uyap.gov.tr, e.t., 07.04.2020; Hüseyin Bilgin, İdari Davalar ve Çözüm Yolları, (Ankara: Seçkin Yayınları, 2018), 618.

³⁵ "bağlantının varlığına, davalara bakmak üzere Ankara 5. İdare Mahkemesi'nin yetkili kılınmasına, dava dosyalarının anılan mahkemeye gönderilmesine" dair Ankara Bölge İdare Mahkemesi 2İDD, 09.05.2019, E.2019/829, K.2019/994 sayılı bağlantı kararı; "bağlantının varlığına, davalara bakmak üzere Ankara 16. İdare Mahkemesi'nin yetkili kılınmasına, dava dosyalarının anılan mahkemeye gönderilmesine" dair Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1İDD, 20.02.2019, E.2019/514, K.2019/208 sayılı bağlantı kararı; "Mardin 1. İdare Mahkemesinin E.2018/1175 sayılı dosyası ile Mardin 2. İdare Mahkemesinin 2018/1216 sayılı dosyasında görülmekte olan davalar arasında bağlantı bulunduğu, ... davaların görüm ve çözümünde Mardin 1. İdare Mahkemesinin yetkili kılınmasına... 2577 sayılı Kanunun 40/1. maddesi uyarınca Mardin 2. İdare Mahkemesinin 2018/1216 sayılı dosyasının yetkili kılınan Mardin 1. İdare Mahkemesi'ne gönderilmesine, durumun ayrıca Mardin 2. İdare Mahkemesi'ne bildirilmesine, kararın ilgililere tebliğ işlemlerinin Mardin 1. İdare Mahkemesi'nce yapılmasına", dair Gaziantep Bölge İdare Mahkemesi 3İDD, 16.05.2019, E.2019/1039, K.2019/2466 sayılı bağlantı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 08.04.2020.

³⁶ Gözübüyük ve Tan, İdare Hukuku C.İI, 963.

re mahkemesince bağlantı isteminin kabulü üzerine diğer mahkemeye dosyanın gönderilmesi ve durumun mahkemesine duyurulması üzerine, mahkemece karar numarası alınmak suretiyle dosyanın esas kaydı kapatılması işlemi yapılması gerekir.

İdari yargı uygulamasında bu boşluk çoğu bölge idare mahkemesi dairesince farklı bir yöntem kullanılarak doldurulmaya çalışılmaktadır. Bölge idare mahkemeleri bağlantı nedeniyle bir mahkemenin yetkili kılınmasına karar verdikten sonra, her iki dosyayı da yetkili kılınan mahkemeye gönderilmesine karar vermektedir. Bağlantı nedeniyle diğer mahkemeye gönderilmesi gereken dava dosyasının, kendi mahkemesince, dosya esas kaydı kapatılarak yetki verilen mahkemeye gönderilmesi için iadesine karar verilmektedir. Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta *“bağlantı isteminin kabulüne, her iki davaya bakmak üzere, İstanbul 5. İdare Mahkemesinin yetkili kılınmasına, İstanbul 11. İdare Mahkemesince dosya esas kaydı kapatılarak yetki verilen İstanbul 5. İdare Mahkemesine gönderilmek üzere, dosyaların ilgili Mahkemelerine iadesine”*³⁷ karar verilmiştir. Bu yöntemin kanunun *“dosyalar yetkili mahkemeye gönderilir”* hükmüne aykırı bir uygulama olduğu açıktır. Bu nedenle kanundaki boşluğu doldurmak için düzenleme yapılması yerinde olacaktır. 2577 sayılı Kanunda bağlantılı davalar konusunda Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na atıf yapılmaması, doktrinde *“eksik bir düzenleme”* olarak değerlendirilmekte³⁸ ise de, kanaatimce 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 40. maddesindeki bu boşluk, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na atıf yapılmadan, madde hükmünde yer verilen *“durum ayrıca diğer mahkemeye de duyurulur”* ifadesinin *“dosya esas kaydının kapatılması için durum ayrıca diğer mahkemeye de duyurulur”* şeklinde değiştirilmesi suretiyle giderilebilir.

Aynı durum ayrı bölge idare mahkemesinin yargı çevrelerindeki mahkemelerde görülen davalar arasındaki bağlantılı isteminin Danıştayca çözümlenmesi yönünden de geçerlidir. Çünkü Danıştay’ın dava konusu uyuşmazlığı incelemeye yetkili dairesi, bağlantının bulunduğu karar verdiği takdirde yetkili mahkemeyi kararında belirtir ve dosyaları bu mahkemeye göndererek diğer mahkemeye veya mahkemelere durumu bildirir (m.39). Ancak idari yargı uygulamasında resen veya istem üzerine bağlantının bulunduğu karar verildiği takdirde, bağlantı isteminin çözümlenmesi için dava dosyası, karar numarası alınarak ve esas kaydı kapatılmak suretiyle Danıştay’a gönderilmektedir.³⁹

³⁷ İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 8İDD, 16.04.2019, E.2019/465, K.2019/490 sayılı bağlantı kararı, benzer yönde İzmir Bölge İdare Mahkemesi 3VDD, 19.06.2019, E.2019/1510, K.2019/1525 sayılı bağlantı kararı; İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 4İDD, 08.07.2019, E.2019/1393, K.2019/1356 sayılı bağlantı kararı; Konya Bölge İdare Mahkemesi 2İDD, 22.05.2018, E.2018/810, K.2018/925 sayılı bağlantı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 08.04.2020.

³⁸ Kazım Yenice ve Esin Yüksel, İdari Yargılama Usulü, (Ankara: Arisan Matbaacılık, 1983), 684.

³⁹ Gürün Devlet Hastanesindeki eksik teşhis ve hatalı tedavi sebebiyle vefat ettiğinden bahisle, maddi ve manevi tazminatın ödenmesi istemiyle Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumuna karşı açılan davada, Malatya İdare Mahkemesinin 11.05.2017 tarih ve E.2017/548, K.2017/853 sayılı ka-

Bu uygulama dikkate alındığında, kanundaki boşluğun kısmen giderildiği söylenebilir. Ancak bu uygulama, esas kaydı açık olan dava dosyasının diğer mahkemeye gönderilmesi şeklindeki boşluğu tamamıyla gidermeyeceği de açıktır. Çünkü, Danıştay'a gelen dosyanın birinin esas kaydı kapatılmış ve karar numarası olarak gelmiş ise de, diğer dosya bu şekilde Danıştay'a gönderilmez. Bağlantılı olduğu iddia olunan diğer dava dosyası, Danıştay tarafından incelenmek üzere getirilir. Bu şekilde getirilen dava dosyasının esas kaydı açık bulunmaktadır. Danıştay tarafından bağlantı isteminin kabulü üzerine her iki dosyanın, esas kaydı açık olan dosyanın bulunduğu mahkemede birleştirilmesi halinde yukarıda belirtildiği üzere sorun yoktur. Çünkü diğer dosyanın esas kaydı Danıştay'a gönderilirken kapatılmıştı.

Hangi mahkemenin bağlantılı davalara bakmaya yetkili olduğu konusunda Danıştay'ın geniş bir takdir yetkisi bulunmaktadır. Danıştay bağlantılı davalara bakmaya yetkili mahkeme olarak, kendisine ilk gelen dosyayı gönderen mahkemeyi yetkili kılabilirdiği gibi, incelenmek üzere getirilen dava dosyasının bulunduğu mahkemeyi de yetkili kılabilir. Danıştay, bağlantı isteminin kabulü üzerine, esas kaydı kapatılmış olan mahkemeyi davalara bakmakla yetkili kılması ve dosyaları bu mahkemeye göndermesi durumunda durum farklıdır. Bu durumda Danıştay, dosyaları bu mahkemeye gönderir, diğer mahkemeye veya mahkemelere durumu bildirir (m.39). Bu ihtimal ile ilgili olarak kanunda, Danıştay tarafından bağlantı incelemesi için getirilen dava dosyasının akıbeti ile ilgili bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Çünkü, bağlantı isteminin kabulü üzerine diğer mahkemeye gönderilen dava dosyasının esas kaydı mahkemesinde açık bulunmaktadır. Kanunda bu durumla ilgili de bir boşluk bulunduğunu söylemek mümkündür. Kanunun 39. maddesindeki bu boşluğun, yukarıda açıklandığı üzere Kanunun 40. maddesi için önerilen yöntemle giderilmesi yerinde olacaktır.

Aynı durum, bağlantı iddialarının mahkemelerce kabul edilmediği takdirde, bu hususta verilen ara kararı taraflara tebliği üzerine, ayrı yargı çevresindeki davalarda bağlantı hakkında karar verilmesi için Danıştay'a başvurulması durumunda da geçerlidir (m.41). Bu ihtimalde, bağlantı iddiasıyla Danıştay'a gönderilen her iki dava dosyasının da esas kaydı açık haldedir. Kanunda boşluk bulunduğuna ilişkin açıklamalar, bu ihtimal için de aynen geçerlidir.

Kanun hükmünde belirtildiği üzere, aynı bölge idare mahkemesinin yargı çevrelerindeki mahkemelerde görülen bağlantı davalar, bölge idare mahkemesi tarafından, kararda yetkili mahkeme belirtilmek ve dosyalar bu mahkemeye gönderilmek suretiyle birleştirilmektedir. Bağlantılı davaların tek dosyada değil, tek mahkemede yargılamasının yapılması sağlanmış olmaktadır. Tek mahkemede gö-

rarıyla; bu davanın, Sivas İdare Mahkemesinin E.2017/408 sayılı dosyasına konu edilen ve henüz sonuçlanmayan dava arasında *bağlantı isteminin kabulüne* dair D15D, 14.06.2017, E.2017/1284, K.2017/3647 sayılı bağlantı kararı; benzer yönde D10D, 16.09.2015, E.2015/1400, K.2015/3807 sayılı bağlantı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 08.04.2020.

rülmesi sağlanan bağlantılı davalar, ayrı ayrı esas numarası almış bulunmaktadır. İdari yargı uygulaması da bu yöndedir.⁴⁰ Bu konuda, ayrı bölge idare mahkemesinin yargı çevrelerindeki mahkemelerde görülen bağlantı davalarının birleştirilmesine ilişkin yapılan açıklamalar aynen burada da geçerlidir.

3. İdare ve Vergi Mahkemelerinde Görülen Bağlantılı Davaların Birleştirilmesi

İdari yargıda davalardan birinin idare mahkemesinde diğerinin ise vergi mahkemesinde bulunması ve bu davalar arasında bağlantı varlığının tespiti halinde, davaların aynı mahkemede birleştirilmesinin hukuken olanaklı olup olmadığının da irdelenmesi gerekir.

İYUK'un 38. maddesine göre, “*İdare mahkemesi, vergi mahkemesi veya Danıştaya veya birden fazla idare veya vergi mahkemelerine açılmış bulunan davalarda bağlantının varlığına taraflardan birinin isteği üzerine veya doğrudan doğruya mahkemece karar verilir*”. Kanun ifadesinden, biri idare ve diğeri vergi mahkemesinde açılmış olan bağlantılı davalar hakkında da, bağlantıya ilişkin hükümlerin uygulanabilmesi gerektiğini söylemek mümkündür.

Bu uygulamanın, bir davanın “görevli mahkemede görülmesi” gerektiği, diğer ifadeyle kanunun göreve ilişkin hükümlerine aykırılık teşkil edebileceği düşünülebilir. Hatta doktrinde, idare mahkemesi ile vergi mahkemesinde görülen davalar arasında bağlantıdan söz edilemeyeceği savunulmaktadır.⁴¹ Ancak idari yargıda bağlantı müessesesi kanunda açık olarak düzenlendiğinden, 2576 sayılı kanunda yer verilen görev ve yetkiye ilişkin hükümlerin istisnası niteliği taşımaktadır.⁴² Çünkü Anayasa'nın 142. maddesine göre, mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usullerinin kanunla düzenlenir. Anayasanın 37. maddesinde ise, hiç kimsenin kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamayacağı kurala bağlanmıştır. Bu düzenlemeler, uyumsuzlukları

⁴⁰ Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1İDD, 20.02.2019, E.2019/514, K.2019/208 sayılı bağlantı kararı; Gaziantep Bölge İdare Mahkemesi 3İDD, 16.05.2019, E.2019/1039, K.2019/2466 sayılı bağlantı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 09.04.2020.

⁴¹ Üstün, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda Bağlantılı Davalar ve Aynı Dilekçeyle Dava Açılabilir Haller, 51; Candan, Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu, 947; Candan'a göre, konuya ilişkin “*vergi ve idare mahkemelerinde bulunan davalar ile Danıştay'da temyiz aşamasında bulunan davalar arasında 2577/38'inci maddesi anlamında bağlantı bulunmadığı hk.*” yönünde D9D, 21.09.1984, E.1984/1767, K.1984/2757 sayılı kararını göstermiş ise de, bu karar vergi ve idare mahkemelerinde bulunan davalar arasındaki bağlantı uyumsuzluğuna ilişkin olmayıp, ilk derece mahkemesinde görülen dava ile temyiz aşamasında görülen dava arasındaki bağlantı uyumsuzluğuna ilişkindir. Ancak Danıştay 6. Dairesinin 18.03.1998 gün ve E.1998/1040, K.1998/1622 sayılı kararında, *birden fazla dava arasında bağlantıdan söz edilebilmesi için, davaların tamamının yalnızca idare mahkemelerinin veya vergi mahkemelerinin görevine girme koşulu*, gerektiği ifade edilerek bu görüş desteklenmiştir. www.uyap.gov.tr, e.t., 09.06.2020.

⁴² Aynı yönde Üstün, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda Bağlantılı Davalar ve Aynı Dilekçeyle Dava Açılabilir Haller, 16; Arzu Ulusoy, “İdari Yargıda Bağlantılı Davalar”, İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi XV, 2012/1, 185-195; Yasin, “İdari Yargıda Bağlantılı Davalar”, Erişim Tarihi: Eylül 20, 2020, <http://www.e-akademi.org/>.

çözmekle görevli ve yetkili olan yargı mercilerinin önceden kanunla gösterilen mahkemeler olduğunu göstermektedir. Ancak kanunlarla öngörülen bazı istisnai hallerde, uyuşmazlıklar asıl görevli ve yetkili olan mahkeme dışındaki bir mahkeme tarafından çözümlenebilmektedir.

Yargılama usulüne ilişkin kanunlarda yer alan görev ve yetki kurallarının istisnasının sınırları ise, yine kanunlarla çizilmektedir. İdari yargılama usulünde bağlantıya ilişkin hükümlerle, davalar, asıl görevli ve yetkili olan mahkeme dışındaki bir mahkeme tarafından görülecektir. Örneğin Danıştay'da görülen bir dava ile ilk derece idare veya vergi mahkemesinde görülen bir dava arasında bağlantı bulunması durumunda davalar Danıştay'da birleştirilmektedir (m.39). Normalde ilk derece mahkemesinin görevinde olan bir dava, bağlantı hükümleri uygulanarak Danıştay'da görülmektedir. Aynı durum biri idare ve diğeri vergi mahkemesinde görülen bağlantılı davalar için de geçerlidir. Bu nedenle, biri idare diğeri vergi mahkemesinde görülen bağlantılı davaların birleştirilmesi, 2576 sayılı Kanunda yer verilen mahkemelerin görev ve yetkiye ilişkin hükümlerine aykırılık oluşturmayacaktır.⁴³

Danıştay Kanunu'nda yer verilen, idare ve vergi mahkemeleri arasındaki merci tayinine ilişkin düzenleme de, bu durumu teyit eder niteliktedir. Danıştay Kanunu'nun 27. maddesine göre, "*idare mahkemeleri arasında görev ve yetkiye ilişkin uyuşmazlıklarda ve bağlantılı davalarda merci tayini, uyuşmazlığın esasını çözümlenmekle görevli idari dava dairesince yapılır. Vergi mahkemeleri arasında görev ve yetkiye ilişkin uyuşmazlıklarda ve bağlantılı davalarda merci tayini, uyuşmazlığın esasını çözümlenmekle görevli vergi dava dairesince yapılır*". Danıştay Kanunu 52. maddesine göre ise, "*ayrı yargı çevrelerinde bulunan idare ve vergi mahkemeleri arasında görev ve yetkiye ilişkin uyuşmazlıklarda ve bağlantılı davalarda merci tayinini yapmak*" Danıştay Başkanlar Kurulu'nun görevleri arasında sayılmıştır. Danıştay Kanunu'nun 27. maddesinde, ayrı yargı çevrelerinde bulunan idare veya vergi mahkemeleri arasındaki bağlantılı davalarda merci tayini hükmüne ter verilmişken, 52. maddesinde ise, ayrı yargı çevrelerinde bulunan idare ve vergi mahkemeleri arasındaki bağlantılı davalarda merci tayini hükmüne ter verilmiştir. Dolayısıyla Danıştay Kanunu'nun 52. maddesi hükmüyle, ayrı yargı çevrelerinde bulunan idare ve vergi mahkemeleri arasındaki davalarda, bağlantı kurumunun geçerli olduğu kabul görmüş ve merci tayinine ilişkin hükme yer verilmiştir.

İdari yargıda bağlantı nedeniyle davaların birleştirilmesi müessesesi bu yönüyle, hukuk yargılama usulündeki bağlantılı davaların birleştirilmesinden

⁴³ Üstün'e göre, idare veya vergi mahkemelerinde görülen davaların, Danıştay veya bölge idare mahkemesince bağlantı yoluyla hangi mahkemede birleştirileceği hususunda, kanunda bir kriter bulunmadığından, bu tür birleştirme, kanuni hakim ilkesini bertaraf ediyor olarak yorumlanabilir. Üstün, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda Bağlantılı Davalar ve Aynı Dilekçeyle Davaya Açılabilir Haller, 18.

farklıdır. Hukuk yargılamasında davaların bağlantı nedeniyle birleştirilebilmesi için, aynı düzey ve sıfattaki hukuk mahkemelerinde görülmekte olması gerekir (m.166). Aynı düzey ve sıfattaki hukuk mahkemelerinden anlaşılması gereken ise, her iki davanın bakıldığı mahkemenin görev yönünden aynı mahkeme olmasıdır. İdari yargıda farklı mahkemelerdeki bağlantılı davaların birleştirilmesinde, mahkemelerin aynı düzey ve sıfatta olması şartı yoktur. Farklı görevli mahkemelerde bulunup da (örneğin Danıştay ile ilk derece mahkemeleri veya idare ile vergi mahkemesi) aralarında bağlantılı bulunan davaların birleştirilmesi mümkündür.⁴⁴

Biri idare ve diğeri vergi mahkemesinde açılmış olan bağlantılı davaların, aynı mahkemede farklı dosyalarda bakılmak üzere birleştirilerek görülmesinin sağlanması hukuken mümkün ise de, idari yargı uygulamasında bu durumun örneğine çok nadir rastlanmaktadır. Ancak Danıştay İçtihadı Birleştirme Kurulu'nun bir kararında, *idare mahkemesinin görevine giren toplu konut fonu ile ilgili bir dava ile vergi mahkemesi görevine giren gümrük vergisi davasının vergi mahkemesinde çözümlenmesi gerektiğine*, karar vermiştir.⁴⁵ Dolayısıyla Danıştay İçtihadı Birleştirme Kurulu'nca, biri idare ve diğeri vergi mahkemesinde açılmış olan bağlantılı davaların, aynı mahkemede farklı dosyalarda bakılmak üzere görülebileceği belirtilmiştir.⁴⁶ Yine biri idare diğeri vergi mahkemesinde görülen ve aralarında bağlantı bulunan dava türü de vardır. Örneğin, dâhilde işleme izin belgesi taahhüt hesabının müeyyideli olarak kapatılmasına ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davalar idare mahkemesinde görülmektedir. Dâhilde işleme izin belgesi taahhüt hesabının müeyyideli olarak kapatılması sebebinden kaynaklı gümrük para cezası veya gümrük vergisi tahakkuk işlemlerine karşı açılan davalar ise vergi mahkemesinde görülmektedir. İdare ve vergi mahkemesinde görülen bu davalar, aynı maddi sebepten doğan ve kanunun öngördüğü anlamda bağlantılı davalardır. Bağlantı hükümlerinin uygulanmasıyla, bu davaların vergi mahkemesinde görülmesi sağlanabilir.

4. Danıştay ve İlk Derece (İdare ve Vergi) Mahkemelerinde Görülen Bağlantılı Davaların Birleştirilmesi

İdari yargılama usulünde Danıştay, hem temyiz mercii hem de ilk derece mahkemesi olarak görev yapmaktadır. Danıştay ilk derece mahkemesi sıfatıyla, Danıştay Kanunu'nun 24. maddesinde öngörülen davalar veya diğer kanunlarda belirtilen uyuşmazlıklara bakar.

Danıştay'da görülen bir dava ile ilk derece (idare ve vergi) mahkemelerinde görülen dava arasında bağlantı bulunabilir. Danıştay ile ilk derece (idare ve vergi)

⁴⁴ Aynı yönde Yasin, "İdari Yargıda Bağlantılı Davalar.", Erişim Tarihi: Eylül 20, 2020, <http://www.e-akademi.org/>.

⁴⁵ Danıştay İçtihadı Birleştirme Kurulu'nun E.2003/1, K.2003/1 sayılı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 09.06.2020.

⁴⁶ Üstün, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda Bağlantılı Davalar ve Aynı Dilekçeyle Dava Açılabilir Haller, 53.

mahkemelerinde görülen farklı dava konuları, bağlantı örneği olarak gösterilebilir. Örneğin, *2017 Seviye Tespit Kılavuzu'nun bazı maddelerinin iptalinin istemiyle Danıştay 8. Dairesinde açılan dava ile 2017 İlkbahar Dönemi Mühendislik Elektronik ve Haberleşme Mühendisliği bölümündeki Seviye Tespit Sınavı'nın bazı sorularının iptali istemiyle Ankara 9. İdare Mahkemesi'nde açılan ve bağlantı istemi hakkında karar verilmek üzere Danıştay'a gönderilen dava arasında bağlantı isteminin kabulüne ve bu davaların birlikte Danıştay 8. Dairesinde incelenmesine*,⁴⁷ karar verilmiştir.

Danıştay ile ilk derece (idare ve vergi) mahkemelerinde görülen davalar arasındaki bağlantı şeklinin en çok uygulama alanı, Danıştay'ın görevine giren düzenleyici işlemlerin iptali istemiyle açılan davalar ile düzenleyici işlemlere dayanılarak tesis edilen ve idare veya vergi mahkemesinin görevine giren işlemlerin iptali istemiyle açılan davalaradır.⁴⁸

Ancak Danıştay'ın çoğu dairesi bu tür bağlantı istemleri reddetmektedir. Gerekece olarak da, tüzük, yönetmelik, tebliğ, genelge gibi düzenleyici işlemlerin ilk derecede Danıştay'da dava konusu edilmiş olması, bu objektif düzenlemeler uygulanmak suretiyle tesis edilen subjektif işlemlerin de bağlantılı dava olarak ilk derecede Danıştay'da görülmesi sonucunu doğurmayacağı, bu yöndeki yaklaşımın, genel görevli idare mahkemelerinin kuruluş amacına ve tabii hâkim il-

⁴⁷ D8D, 30.05.2018, E.2018/3053, K.2018/2984 sayılı bağlantı kararı; benzer yönde, "... Gecekondu Ölleme Bölgesi, Maslak Mahallesi, ... parsel sayılı taşınmazları kapsayan alanda 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 9. maddesi uyarınca ... tarihinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca onaylanan 1/5000 ve 1/1000 ölçekli revizyon nazım ve uygulama imar planlarının iptali ve yürütmenin durdurulması istemiyle Danıştay Altıncı Daire'nin E.2012/4412 sayılı dosyasında açılan davada, Dairemizin 26.03.2014 tarihli E.2016/6417 sayılı kararıyla söz konusu işlemlerin yürütülmesinin durdurulmasına karar verildiği yürütmenin durdurulması kararı üzerine ... Gecekondu Ölleme Bölgesine ilişkin hazırlanan -1- paftalık 1/100.000 ölçekli ... plan işlem numaralı İstanbul İli Çevre Düzeni Planı değişikliği, -1- paftalık 1/5.000 ölçekli ... plan işlem numaralı Nazım İmar Planı ve -5- paftalık 1/1.000 ölçekli ... plan işlem numaralı Uygulama İmar Planının; 644 sayılı K.H.K. ve 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 9. maddesi uyarınca Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca 19.01.2016 tarihinde re'sen onaylanması üzerine İstanbul 4. İdare Mahkemesinin E.2016/685 sayılı dosyasında açılan kayıtlı davalar arasında 2577 sayılı Kanun'un 38. maddesinde tanımlandığı şekliyle bağlantılı ... bulunduğu bu nedenle görülmekte olan davanın Dairemizde çözümlenmesine", dair D6D, 14.06.2016, E.2016/6417 sayılı bağlantı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 09.04.2020.

⁴⁸ Konuya ilişkin bir uyumsuzlukta, ölüm belgesi (defin belgesi) düzenleyecek hekimlere ait nöbet çizelgesi ve müvekkilinin ölüm belgesi düzenleme ile görevlendirilmesine ilişkin 31.01.2013 tarihli ve 737 sayılı Güngören Kaymakamlığı işleminin iptali istemiyle Güngören Kaymakamlığı'na karşı açılan davada, Güngören Kaymakamlığı'nca ölüm belgesi düzenleyecek hekimlere ait nöbet listesi, davacının görevlendirilmesine ilişkin işlem ve dayanağı olan 19.01.2013 gün ve 28533 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Mezarlık Yerlerinin İnşası ile Cenaze Nakil ve Defin İşlemleri Hakkında Yönetmelik Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik" ile 19.01.2010 gün ve 27467 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan aynı adlı Yönetmeliğin 16. maddesini değiştiren 3. ve 4. fıkralarının, Yönetmeliğin 4. maddesinin (h) bendinde düzenlenen "veya aile hekimini" ibaresinin iptali istemiyle Dairemizin E.2013/10659 sayısına kayıtlı açılan dava ile bağlantısı bulunduğu gerekçesiyle Danıştay'a gönderilmesine ilişkin İstanbul 3. İdare Mahkemesi'nin 11.06.2014 gün ve E.2012/466, K.2014/1238 sayılı kararı üzerine, bu davalar arasında bağlantı bulunduğu ana dair, D8D, 02.12.2014, E.2014/9846 sayılı bağlantı istemi hakkında kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 09.04.2020.

kesine de aykırı olacağını göstermektedir.⁴⁹ Danıştay aynı kararlarında, Danıştay dava dairesinde görülmekte olan bir düzenleyici işleme dayanılarak tesis edilen uygulama işleminin iptali istemiyle genel görevli idare mahkemesinde açılan iptal davasında, mahkemenin, Danıştay’da dava konusu edilen düzenleyici işleme ilişkin dosyayı “bekletici ön mesele olarak kabul etmesi” yargılama usulünü kullanması gerektiği belirtilmektedir. Danıştay’ın bu yaklaşımına katılmıyoruz. Çünkü düzenleyici işlemlere açılan dava ile düzenleyici işleme dayanılarak tesis edilen uygulama işleminin iptali istemiyle açılan davalar, biri hakkında verilecek hükmün, diğerini etkileyecek nitelikte olan bağlantılı davalardır. Kaldı ki İYUK 7. maddesinde, düzenleyici işlemlerin uygulanması üzerine ilgililerin, düzenleyici işlem veya uygulanan işlemin her ikisi aleyhine birden dava açabilecekleri düzenlemesine yer verilmek suretiyle, bu iki işleme ilişkin davalar arasında bağlantı bulunduğunu kanun koyucunun da kabul ettiğini söylemek mümkündür.⁵⁰ Danıştay’ın bu tür bağlantı istemlerini reddetmesinin sebebinin, iş yükünün artmasını engellemek olduğunu düşünmekteyiz.⁵¹

İYUK’ta, ilk derece (idare ve vergi) mahkemeleri ile Danıştay’da görülen bağlantılı davaların birleştirilmesi usulü özel olarak düzenlenmiştir. İdare mahkemesi, vergi mahkemesi veya Danıştay’a veya birden fazla idare veya vergi mahkemelerine açılmış bulunan davalarda bağlantının varlığına taraflardan birinin isteği üzerine veya doğrudan doğruya mahkemece karar verilir. Bağlantılı davalardan birinin Danıştay’da bulunması halinde dava dosyası Danıştay’a gönderilir (m 38).

Öncelikle ilk derece (idare ve vergi) mahkemelerinde bakılan bir dava ile Danıştay’da bakılan, hangi dava türü arasında bağlantıya ilişkin hükümlerin uygulanacağını açıklığa kavuşturulması gerekir. Bağlantı hükümlerinin uygulanacağı dava türü, Danıştay’ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla baktığı dava mıdır yoksa temyiz merci sıfatıyla baktığı dava mıdır? Ya da her iki dava içinde bağlantı hükümleri uygulanacak mıdır?

İYUK’ta bu konuda açık bir ayırım yapılmamıştır. İYUK’ta “*davalardan biri Danıştay’da açılmış*” ifadesindeki açılmış davadan kastedilenin, ilk derece mahkemesi sıfatıyla Danıştay’da açılmış olan bir dava olarak anlaşılması gerektiği söylenebilir. Doktrinde temyiz başvurusunun da bir dava türü (temyiz davası) olduğu görüşü savunulsa da,⁵² bağlantı için aranan “Danıştay’da açılan dava” ifadesinden kanun koyucunun amaçladığı davalar, Danıştay’a ilk derece mahkemesi sıfatıyla açılan davalardır. İdari yargılama usulünde ilk derece yargı yerleri idare

⁴⁹ D15D, 03.10.2017, E.2016/10637, K.2017/5104 sayılı bağlantı isteminin reddi kararı; aynı yönde D2D, 25.07.2017, E.E. 2017/1808 sayılı bağlantı isteminin reddi kararı; D10D, 30.9.1996, E.1996/5834, K.1996/5694 sayılı bağlantı isteminin reddi kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 09.04.2020.

⁵⁰ Aynı yönde Üstün, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda Bağlantılı Davalar ve Aynı Dilekçeyle Dava Açılabilecek Haller, 162.

⁵¹ Aynı görüşte Candan, Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu, 951.

⁵² Candan, Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu, 765.

ve vergi mahkemesi ile Danıştay'dır. Bölge idare mahkemesi ise istinaf merciidir, ilk derece mahkemesi sıfatıyla yargılama yapmaz.

2577 sayılı Kanununun 38. maddesinde bölge idare mahkemesinin sayılmaması da, "Danıştay'da açılmış davadan" kastedilenin ilk derece mahkeme sıfatıyla açılan davalar olduğu görüşünü destekler niteliktedir. Aksi bir yorum, davaların birleştirilmesi müessesesinin getiriliş amacına aykırı olacaktır. Çünkü davaların birleştirilmesi müessesesinin amacı, aralarında bağlantı bulunan davaların daha az giderle ve daha hızlı görülmesini sağlamaktır. Danıştay'da görülen temyiz aşamasındaki bir dava ile ilk derece 'idare veya vergi' mahkemesinde görülen davanın birlikte görülmesiyle, davaların daha az gidere ve daha hızlı görülmesi sağlanmaz. Danıştay'ın görüşü de bu yöndedir. Danıştay'a göre, bağlantılı davalar ile ilgili kanuni düzenlemede, bağlantı kararının henüz esastan karara bağlanmamış davalar için verilebileceği, temyiz aşamasında bulunan davalar hakkında bağlantı hükümlerinin uygulanabilmesine olanak sağlayan bir düzenlemeye yer verilmediğinden temyiz aşamasındaki davalar için bağlantıya ilişkin hükümler uygulanamaz.⁵³

Konuya ilişkin bir ilişkin uyuşmazlıkta, *davacıya ait ruhsatlı yapıda ruhsatsız olarak esaslı tadilat yapıldığından bahisle imar para cezası verilmesine encümen kararının iptali istemiyle davada, Bursa 2. İdare Mahkemesinin 03.05.2017 günlü, E.2016/642, K.2017/827 sayılı kararıyla; para cezasına ilişkin encümen kararına dayanak teşkil eden yapının mühürlenmesi ve uygun hale getirilmesi için bir ay süre verilmesine encümen kararına ilişkin davanın reddi yolundaki idare mahkemesi kararının temyizi istemiyle Danıştayda görülmekte olan dava arasında davaların farklı yargılama aşamasında olduğu, temyiz aşamasındaki davanın 2575 sayılı Danıştay Kanununun 24. maddesinde sayılan Danıştay'ın ilk derece yargı mercii olarak bakabileceği davalar arasında yer almadığı dolayısıyla 2577 sayılı Kanunun 38. maddesinde sayılan şartların gerçekleşmediği sonucuna varılmıştır.*⁵⁴ Danıştay bu kararlar, ancak Danıştay'da ilk derece sıfatıyla görülen bir davada bağlantı hükümlerinin uygulanabileceğini belirtmektedir. Danıştay'ın görüşünün yerinde ve kanunun amacına uygun olduğunu söylemek mümkündür.

Doktrinde, bağlantı bulunduğu iddia edilen davaların aynı aşamada veya aynı düzeyde olması gerektiği ve bu nedenle temyiz aşamasındaki bir dava ile ilk derece aşamasındaki bir davanın bağlantı hükümlerine göre birleştirilemeyeceği görüşündedir.⁵⁵

⁵³ D10D, 7.11.2001, E.2001/2928 sayılı bağlantı isteminin reddi kararı; aksi yönde D5D, 30.01.1997, E.1994/6416, K.K. 1997/210 sayılı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 07.04.2020.

⁵⁴ D14D, 21.09.2017, E.2017/1499, K.2017/4823 sayılı bağlantı isteminin reddi kararı; benzer yönde "biri kanun yolu aşamasında, diğeri ilk derece dava aşamasında olan iki davanın birlikte çözümlenmesi, 2577 sayılı Kanun'un "Bağlantılı Davalar" başlıklı 38. maddesinin amacına uygun olmadığına" dair D13D, 19.12.2017, E.2017/2873, K.2017/3992 sayılı bağlantı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 11.04.2020.

⁵⁵ Halil Kalabalık, İdari Yargılama Usulü Hukuku, (Konya: Sayram Yayınları, 2014), 303; Gözübüyük ve Tan, İdare Hukuku C.II, 955; Ramazan Çağlayan, İdari Yargılama Hukuku, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019), 357; Candan, Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu, 948.

Bağlantılı davalardan birinin Danıştay'da bulunması halinde, bağlantı talebinin giderilme usulünün de irdelenmesi yerinde olacaktır. 2577 sayılı Kanunun 38. maddesinde, *bağlantının varlığına taraflardan birinin isteği üzerine veya doğrudan doğruya mahkemece karar verileceği, bağlantılı davalardan birinin Danıştay'da bulunması halinde dava dosyası Danıştay'a gönderileceği* hükmüne yer verilmiştir. 2577 sayılı Kanunun 41. maddesinde ise, *bağlantı iddiaları mahkemelerce kabul edilmediği takdirde, bu hususta verilen ara kararı taraflara tebliğ edileceği, tarafların, tebliğ tarihini izleyen onbeş gün içerisinde biri Danıştayda görülen davalar için Danıştaya başvuruda bulunabileceği*, düzenlemesine yer verilmiştir.

Bağlantı uyuşmazlığı çıkarılmasına ilişkin İYUK'un 38. maddesi hükmünün düzenleniş şekliyle, Danıştay'da görülen bir dava ile ilk derece (idare ve vergi) mahkemelerinde görülen dava arasında bağlantı bulunması veya bu yönde bir iddianın bulunması halinde, davaların birleştirilmesi istemi hakkında öncelikle mahkemece karar verileceği gibi bir anlam çıkmaktadır. Diğer bir deyişle, bu tür bağlantı istemlerinin öncelikle ve mutlaka ilk derece (idare veya vergi) mahkemelerinden talep edileceği, bağlantı isteminin mahkemece kabul edilmesi üzerine ya da red edilirse de itiraz edilmesi üzerine, Danıştay'ın bağlantı istemi hakkında karar vereceği anlaşılmaktadır.

Ancak Danıştay'da görülen bir dava ile ilk derece (idare ve vergi) mahkemelerinde görülen dava arasında bağlantı bulunması halinde, bağlantı nedeniyle davaların birleştirilmesi isteminin taraflarca doğrudan Danıştay'a yapılması da mümkündür. Bu tür bir istem hakkında, ne yönde karar verileceğine ilişkin kanunda açık bir düzenleme yapılmamıştır. Yine bu tür bağlantı durumlarında, Danıştay'ın da doğrudan doğruya karar vermesi yetkisi bulunup bulunmadığı konusunda, kanunda açık bir düzenleme yoktur. Bu konuyla ilgili kanunda boşluğun bulunduğunu söylemek mümkündür.

İYUK'un 38. maddesinde yer verilen *"bağlantının .. doğrudan doğruya mahkemece karar verileceği"* yönündeki ifadeden geniş yorumla Danıştay'ın da kastedildiği düşünülebilir. Ancak maddenin devamı ve bağlantıya ilişkin diğer madde hükümleri birlikte değerlendirildiğinde bu şekilde bir yorum yapmak zor görünmektedir.

Danıştay'da görülen bir dava ile ilk derece (idare ve vergi) mahkemelerinde görülen dava arasında bağlantı nedeniyle birleştirme isteminin doğrudan Danıştay'a yapılması halinde, iki ayrı ihtimal düşünülebilir. Birinci ihtimal olarak, Danıştay bu istem hakkında karar verilmek üzere dilekçeyi ilk derece (idare veya vergi) mahkemesine gönderir ve kanunda öngörülen prosedür işletilir. İkinci ihtimal olarak ise, bu istem üzerine ilk derece (idare veya vergi) mahkemesinde görülen dava dosyası getirilerek istem hakkında nihai ve kesin karar verilir.

Danıştay'ın bağlantı nedeniyle doğrudan doğruya karar vermek istemesi halinde ise, kanundaki boşluğun daha hissedilir olduğu söylenebilir. Çünkü Danıştay bu ihtimalde takdir yetkisi kullanarak, ilk derece (idare veya vergi) mahkemesinde görülen dava dosyası getirtilerek, istem hakkında nihai ve kesin karar verecektir. Yoksa bağlantı istemi üzerine Danıştayca, ilk derece (idare veya vergi) mahkemesinden, kanunda öngörülen usulü prosedürün işletilmesini talep etmesi kanunen mümkün değildir. Çünkü *“bağlantının varlığına taraflardan birinin isteği üzerine veya doğrudan doğruya mahkemece karar verileceği”* yönündeki kanuni düzenlemeyle (m.38), bağlantı prosedürünü başlatma yetkisi mahkemeye veya taraflara verilmiştir.

İYUK'un bağlantıya ilişkin hükümleri birlikte değerlendirildiğinde, Danıştay'da görülen bir dava ile ilk derece (idare ve vergi) mahkemelerinde görülen dava arasında bağlantı bulunması halinde, bağlantı istemlerinin Danıştayca kesin olarak çözüme kavuşturulmasını kanun koyucunun amaçladığını söylemek mümkündür. Bu tür bağlantılarda amaçsal yorumla Danıştay, doğrudan doğruya veya istem üzerine, ilk derece (idare veya vergi) mahkemesinde görülen dava dosyasını getirterek, bağlantı hakkında nihai ve kesin karar verebilmelidir. Kanundaki boşluğun amaçsal yorumla doldurulması mümkün ise de, usul hükümlerine yönelik bu boşluğun doldurulmasına yönelik kanuni düzenleme yapılması daha uygun bir çözüm yolu olacaktır. Bu nedenle, İYUK'un bağlantıya ilişkin hükümlerinde değişiklik yapılmalı ve Danıştay'ın da doğrudan doğruya veya istem üzerine bağlantı istemi hakkında karar verebilmesi açıkça düzenlenmelidir.

Bağlantının giderilmesi istemiyle önüne gelen dava dosyalarını Danıştay'ın dava konusu uyumsuzluğu incelemeye yetkili dairesi, öncelikle ve ivedilikle inceleyerek ve karar verir. Danıştay bağlantının bulunduğu karar verdiği takdirde, davalardan biri Danıştay'da açılmış ve çözümlenmesi Danıştay'ın görevine dâhil bir uyumsuzlukla ilgili ise, davaların tümü Danıştay'da görülür ve durum ilgili mahkemelere ve taraflara bildirilir. Danıştayca verilen karar bağlantı bulunmadığı yolunda ise, dosyalar ilgili mahkemelere geri gönderilir (m.39).

Kanun hükmünde belirtildiği üzere, Danıştay'da görülen bir dava ile ilk derece (idare ve vergi) mahkemelerinde görülen dava arasında bağlantı bulunması halinde, davaların tümü Danıştay'da görülür. Danıştayca bağlantılı davaların tümü, tek bir dosyada birleştirilerek mi yoksa ayrı esas dosyalarda mı görüleceğine ilişkin kanunda bir açıklık bulunmamaktadır. İdari yargıda farklı mercilerde bakılan bağlantılı davaların birleştirme usulünde genel kabul görmüş uygulama, dosyaların aynı mahkemede veya aynı dairede farklı esaslarda bakılmasıdır. Farklı mercilerde bakılan bağlantılı dosyaların tek dosyada birleştirilmesi usulü istisnai ve kanuni dayanağı olmayan bir uygulamadır. Danıştay'da görülen bir dava ile ilk derece (idare ve vergi) mahkemelerinde görülen bağlantılı davaların birleştirilmesinde Danıştay'ın genel uygulaması, davaların aynı dairede farklı

esas numarası alınarak görülmesi şeklindedir. Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “İstanbul 4. İdare Mahkemesinin E.2016/685 sayılı esasında açılan dava ile Danıştay Altıncı Dairesinin E.2012/4412 sayılı esasında açılan kayıtlı davalar arasında 2577 sayılı Kanun’un 38. maddesinde tanımlandığı şekliyle bağlantılı bulunduğu bu nedenle görülmekte olan davanın Dairemizde çözümlenmesi”⁵⁶ yönünde karar verilmiştir.

Öte yandan, İYUK’un 39. maddesinin 2. fıkrasının a bendinin ilk hali, “Davalardan biri Danıştayda açılmış ve çözümlenmesi Danıştayın görevine dâhil bir uyuşmazlıkla ilgili ise, davaların tümü Danıştayda “birleştirilerek” görülür ve durum ilgili mahkemelere ve taraflara bildirilir” şeklinde iken, madde hükmünde geçen “birleştirilerek” ifadesi, 5.4.1990 tarih ve 3622 sayılı Kanunun 14. maddesiyle kanundan çıkarılmıştır. Madde metninden “birleştirilerek” ifadesinin çıkarılmasıyla, kanun koyucunun bağlantılı davaların aynı dosyada birleştirilmesinin önlemeyi amaçladığı söylenebilir. Madde metninden “birleştirilerek” ifadesinin çıkarılmasına ilişkin kanun değişikliği, bağlantılı davaların Danıştay’ın aynı dairesinde farklı esas numarası olarak görülmesi gerektiği görüşünü destekler niteliktedir. Kaldı ki, İYUK’un bağlantıya ilişkin diğer hükümlerinde de, davaların aynı dosyada “birleştirilerek” görüleceğine ilişkin bir ifade yoktur. Bu kanun değişikliği, yerinde ve bağlantılı davaların birleştirme usulü yönünden uygulamadaki yeknesaklığa katkıda bulunmuştur.

5. Danıştayda İlk Derece Mahkeme Sıfatıyla Görülen Bağlantılı Davaların Birleştirilmesi

Danıştay ilk derece mahkemesi sıfatıyla, Danıştay Kanunu’nun 24. maddesinde öngörülen davalar veya diğer kanunlarda belirtilen uyuşmazlıklara bakar.

Danıştay daire sistemi şeklinde örgütlendiği ve yargılama yaptığı için, daireler arasında da görev ayrımı vardır. Danıştay Kanununa göre, görevlendirilen dairedeki dosyaların vergi ve idari uyuşmazlıklara ilişkin görev ayrımı gözetilerek hangi daireye ve nasıl devredileceği, görevlendirilen daireye görevlendirildiği alan içinde hangi daire işlerinin verileceği hususları Başkanlık Kurulu kararıyla belirlenir. Bu kararlar Resmî Gazete’de yayımlanır ve yayımını izleyen ay başından itibaren uygulanır (m.26).

İYUK’ta, ilk derece (idare ve vergi) mahkemeleri ile Danıştay’ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla baktığı bağlantılı davaların birleştirilmesi usulü özel olarak düzenlenmiştir (m.38-39). Ancak ne Danıştay Kanunu’nda ne de İYUK’ta,

⁵⁶ D6D, 14.06.2016, E.2016/6417 sayılı bağlantı kararı; benzer yönde D13D, 19.10.2018, E.2018/2756 sayılı bağlantı kararı; D8D, 30.05.2018, E.2018/3053, K.2018/2984 sayılı bağlantı kararı; aksi yönde, Ankara 15. İdare Mahkemesinde açılan dava ile Danıştay 5. Dava Dairesinde görülen E.2010/5056 sayılı dava aralarında bağlantı bulunduğu, bu davanın E.2010/5056 sayılı dosya ile birleştirilmesine, davanın E.2010/5056 sayılı dosya üzerinde görülmesine ve E.2011/2057 sayılı dosya kaydının kapatılmasına, dair D5D, 21.3.2011, E.2011/2057, K.2011/1706 sayılı bağlantı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 12.04.2020.

Danıştay'ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla farklı dairelerinde bakılan bağlantılı davaların birleştirilmesine ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir.⁵⁷ Danıştay'ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla farklı dairelerinde bakılan davalar arasında da bağlantı bulunabilir. Kanun koyucu bu bağlantı türünün, çok istisnai bir durum arz ettiğinden kanunda özel bir düzenlemeye yer vermemiş olabilir. Ancak, bu bağlantı türünün uygulamada ortaya çıkma ihtimali çok zor görünse de, hukuken imkânsız değildir.

İYUK'ta, ilk derece mahkemesi sıfatıyla görülen bağlantılı davaların tek yargı merciinde bakılması amacıyla bağlantı müessesesi özel olarak öngörölmüş iken, Danıştay'ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla farklı dairelerinde bakılan bağlantılı davalar ile ilgili, davaların birleştirilmesine ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemesi,⁵⁸ kanunun bütünlüğü açısından önemli bir eksikliklerdir. Kanundaki boşluğun içtihat yoluyla doldurulması gerektiği ve "uyuşmazlığı doğuran asıl hukuki ilişkiye ait" davaya bakan Danıştay dairesinde davaların birleştirilmesi gerektiği savunulmaktadır.⁵⁹ Yargılama usulü hükümlerine yönelik bu boşluğun doldurulmasına yönelik kanuni düzenleme yapılması daha uygun bir çözüm yolu olacaktır.⁶⁰ Bu nedenle, Danıştay'ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla farklı dairelerinde bakılan bağlantılı davalar ile ilgili, davaların aynı dairede birleştirilmesi usulü de Kanunda düzenlenmelidir.

Danıştay'ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla farklı dairelerinde bakılan bağlantılı davaların aynı dairede (farklı esas numarası alarak) birleştirilmesi usulü Danıştay Kanunu'nda düzenlenebilir. Bağlantı uyuşmazlığını giderme yetkisi de Danıştay Başkanlar Kuruluna verilebilir.⁶¹ Çünkü, Danıştay daireleri arasında çıkan görev uyuşmazlıklarını karara bağlamak, ayrı yargı çevrelerinde bulunan idare ve vergi mahkemeleri arasında görev ve yetkiye ilişkin uyuşmazlıklarda ve bağlantılı davalarda merci tayinini yapmak Danıştay Başkanlar Kuruluna aittir.

6. İlk Derece (İdare veya Vergi) Mahkemeleri ile Bölge İdare Mahkemelerinde Görülen Bağlantılı Davaların Birleştirilmesi

İdari yargıda ilk derece idare ve vergi mahkemesinde görülen bir dava ile istinaf aşamasında bölge idare mahkemesinde görülen dava arasında bağlantı

⁵⁷ Gözübüyük ve Tan, İdare Hukuku C.II, 962; Üstün, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda Bağlantılı Davalar ve Aynı Dilekçeyle Dava Açılacak Haller, 75.

⁵⁸ Aynı görüşte Kalabalık, İdari Yargılama Usulü Hukuku, 304; Çağlayan, İdari Yargılama Hukuku, 359.

⁵⁹ Gözübüyük ve Tan, İdare Hukuku C.II, 963.

⁶⁰ Üstün, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda Bağlantılı Davalar ve Aynı Dilekçeyle Dava Açılacak Haller, 75.

⁶¹ Aynı görüşte Yasin, "İdari Yargıda Bağlantılı Davalar.", Erişim Tarihi: Eylül 20, 2020, <http://www.e-akademi.org/>; Üstün, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda Bağlantılı Davalar ve Aynı Dilekçeyle Dava Açılacak Haller, 76; Çağlayan'a göre, bu yetki Dava Daireleri Kuruluna verilmelidir, Çağlayan, İdari Yargılama Hukuku, 359.

bulunması mümkündür. Bağlantılı bu davaların birleştirilmesinin mümkün olup olmadığının da açıklığa kavuşturulması gerekir.

İYUK'un "bağlantılı davalar" başlıklı 38. maddesi hükmünde, bağlantının idare mahkemesi, vergi mahkemesi veya Danıştayda açılmış davalar arasında istenebileceğinin öngörüldüğü, bölge idare mahkemeleri ile diğer idari yargı mercileri arasında bağlantının istenebileceğine ilişkin açık bir hükmün ise bulunmadığı dikkate alındığında, bölge idare mahkemesi ile ilk derece (idare veya vergi) mahkemelerinde görülen bağlantılı davalar hakkında aynı yargı merciinde birleştirme kararı verilebilmesi hukuken mümkün değildir.

Kanunda bağlantı istenilecek davalar yönünden bölge idare mahkemesinin sayılmaması, bağlantı müessesesinin, ancak ilk derece mahkemelerinde görülen davalar arasında söz konusu olabileceğini teyit etmektedir. Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, *"davacı tarafından, İstanbul 3. Vergi Mahkemesi'nde görülmekte olan dava ile Dairemizde istinaf incelemesi devam eden dava arasında bağlantının varlığına karar verilmesi istenilmiş ise de; bağlantı müessesesi ancak ilk derece mahkemelerinde görülen davalar arasında söz konusu olabileceğinden, ilk derece mahkemesinde görülmekte olan dava ile Dairemizde istinaf incelemesi devam eden dava arasında bağlantının varlığına karar verilmesi hukuken mümkün olmadığından, bağlantı isteminin reddi yolundaki mahkeme kararına karşı davacı tarafından yapılan itiraz yerinde görülmediğine"*⁶² karar verilmiştir.

Anayasa'nın 142. maddesinde, mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usullerinin kanunla düzenlenmiştir. Anayasanın 37. maddesinde ise, hiç kimsenin kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamayacağı kurala bağlanmıştır. Bu düzenlemeler, uyuşmazlıkları çözmekle görevli ve yetkili olan yargı mercilerinin önceden kanunla gösterilen mahkemeler olduğunu göstermektedir. Ancak kanunlarla öngörülen bazı istisnai hallerde, uyuşmazlıklar asıl görevli ve yetkili olan mahkeme dışındaki bir mahkeme tarafından çözümlenebilmektedir.

Yargılama usulüne ilişkin kanunlarda yer alan görev ve yetki kurallarının istisnası niteliğindeki bu durumların sınırları ise, yine kanunlarla çizilmektedir. İdari yargılama usulünde bağlantıya ilişkin hükümlerle, davalar asıl görevli ve yetkili olan mahkeme dışındaki bir mahkeme tarafından görülecektir. Bu nedenle bağlantıya ilişkin istisnai usul hükümlerinin dar yorumlanması gerekmektedir. Bu sayede, davaların asıl görevli ve yetkili mahkeme tarafından görülmesi sağlanmış olur. Bu nedenle bölge idare mahkemesi ile ilk derece (idare veya vergi) mahkemelerinde görülen davalar hakkında bağlantı nedeniyle birleştirme kararı verilemez.

⁶² İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 5VDD, 05.02.2019, E.2019/540, K.2019/190 sayılı bağlantı itiraz kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 12.04.2020.

İdari yargı uygulamasında bağlantı nedeniyle davaların aynı mahkemede birleştirilmesi yönünden geliştirilen ölçütlerden biri de, bağlantı bulunduğu iddia edilen davaların aynı aşamada veya aynı düzeyde olması ölçütüdür.⁶³ Bu ölçüte göre de, bölge idare mahkemesi ile ilk derece (idare veya vergi) mahkemelerinde görülen bağlantılı davalar, aynı yargılama aşamasında bulunmadığından aynı yargı merciinde birleştirilemez.

7. Farklı Mahkemelerde Görülen Bağlantılı Davaların Hangi Mahkemede Birleştirileceği Sorunu

Farklı mahkemelerde bakılan ve aralarında bağlantı bulunan davaların hangi yargı merciinde birleştirileceğine veya hangi yargı merciin yetkili kılınacağına karar verilirken, hangi ölçüte göre hareket edileceği konusunda ikili bir ayırım yapmak gerekir.

Davalardan biri Danıştay'da açılmış ve çözümlenmesi Danıştay'ın görevine dâhil bir uyuşmazlıkla ilgili ise, davaların tümü Danıştay'da görülür (İYUK m.39). Kanun koyucu bu ihtimalde, konuya göre bir ölçüt belirlememiştir. Yetkili merci, doğrudan kanunda gösterilmiştir.

Farklı idare veya vergi mahkemelerinde bakılan ve aralarında bağlantı bulunan davaların görülmesinde hangi yargı merciin yetkili kılınacağına karar verilirken, hangi ölçüte göre hareket edileceği konusunda ise kanunda bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

Uyuşmazlığı doğuran asıl ilişki ölçütüne göre karar verilmesi gerektiği, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda da dolaylı olarak bu ölçütü benimsenmiş olduğu (m.166/5) savunulmaktadır.⁶⁴ Uyuşmazlığın temelini, dayanak işlemi çözecek olan mahkemede davaların birleştirilmesi gerektiği kriteri de savunulmakta⁶⁵ ise de, bu konuyla ilgili kanunda belirli bir ölçütün gösterilmemesi nedeniyle, bölge idare mahkemelerinin geniş bir takdir yetkisine sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bağlantı müessesinin beklenen faydayı sağlayamadığının anlaşılması⁶⁶

⁶³ Bağlantı bulunduğu iddia edilen davaların aynı aşamada olması gerektiği yönünde D13D, 19.12.2017, E.2017/2873, K.2017/3992 sayılı bağlantı kararı; D13D, 19.12.2017, E.2017/2872, K.2017/3991 sayılı bağlantı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 12.04.2020; Kalabalık, İdari Yargılama Usulü Hukuku, 303; Gözübüyük ve Tan, İdare Hukuku C.II, 955; Ramazan Yıldırım ve Mustafa Avcı, Türk İdari Rejimine Giriş İdare Hukuku İdari Yargı, (Ankara: Astana Yayınları, 2015), 386; Zehra Odyakmaz; Ümit Kaymak ve İsmail Ercan, İdari Yargı, (İstanbul: İkinci Sayfa Yayınları, 2011), 278; Üstün'e göre, bozma üzerine ilk derece mahkemesinde görülen bir dava ile ilk derece mahkemesinde bakılan başka bir davanın aşamaları teknik yönden aynı değilse de, nitelik olarak aynı aşamada olduğundan, bağlantı hükümleri uygulanabilir. Üstün, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda Bağlantılı Davalar ve Aynı Dilekçeyle Dava Açılabilir Haller, 42.

⁶⁴ Gürsel Kaplan, İdari Yargılama Hukuku, (Ankara: Ekin Yayınları, 2020), 425; Gözübüyük ve Tan, İdare Hukuku C.II, 955.

⁶⁵ Ulusoy, "İdari Yargıda Bağlantılı Davalar," 193; Üstün, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda Bağlantılı Davalar ve Aynı Dilekçeyle Dava Açılabilir Haller, 19.

⁶⁶ Yasin, "İdari Yargıda Bağlantılı Davalar.," Erişim Tarihi: Eylül 20, 2020, <http://www.e-akademi.org/>.

veya kanuni hakim ilkesini zedeleyeceğinin anlaşılması halinde, hakim bu konuda takdir yetkisinin olduğunun kabulü gerektiği, bağlantı kararının verilmesinin zorunluluk olmaması gerekir.⁶⁷

Bağlantılı davaların, tarih itibariyle önce açılan veya yargılama aşaması itibariyle ileride olan davanın görüldüğü mahkemenin yetkili kılınması gerektiği düşünülebilir. Bağlantılı davaların konusu, niteliği ve her somut olayın özelliği dikkate alınarak yetkili mahkemenin belirlenmesi yoluna gidilmesi yerinde bir uygulama olacaktır.

İdari yargı uygulamasında, bir ölçütün geliştirildiğini söylemek mümkün değildir. Hatta bağlantı kapsamında yetkili merci tayinine ilişkin kararların çoğunda, herhangi bir ölçüte dahi yer verilmemektedir. Sadece davalar arasında bağlantı olduğu ve davalara bakmaya mahkemelerden birinin yetkili kılındığı belirtilmekte, yetkili kılınan mahkemenin hangi ölçüte göre belirlendiği yönünde bir açıklama yapılmamaktadır.⁶⁸ Açıklama yapılan kararlarda ise, belirli bir ölçüte göre hareket edilmemektedir. Örneğin konuya ilişkin bir bağlantı uyuşmazlığında, *her iki dava arasında bağlantı olduğu belirtildikten sonra, Danıştay Dairesinin yerleşik içtihadına göre, birden çok ili kapsayan sağlık hizmet sunumundan kaynaklı tam yargı davalarında usul ekonomisi, mahkemeye erişim hakkı ve adil yargılanma hakkı bağlamında son tedavinin gerçekleştirildiği yer mahkemesi yetkili görülmekte olup, bu yer mahkemesince olayın tüm safahatıyla bir bütün olarak değerlendirilerek en kısa süre içinde uyuşmazlıkların sonuçlandırılması amaçlandığından, bağlantı isteminin kabulüne, durumun Elazığ İdare Mahkemesine ve davanın taraflarına bildirilmesine, dosya esas kaydının kapatılarak 2577 sayılı Kanununun 39. maddesi uyarınca yetkili Adana 3. İdare Mahkemesine gönderilmesine*⁶⁹ karar verilmiştir. İdari yargı kararlarında daha çok davanın safahatı ve aşamasının dikkate alındığını söylemek mümkündür.⁷⁰

⁶⁷ Üstün, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda Bağlantılı Davalar ve Aynı Dilekçeyle Dava Açılabilir Haller, 79.

⁶⁸ Ankara Bölge İdare Mahkemesi 3İDD, 08.05.2019, E.2019/764, K.2019/963 sayılı bağlantı kararı; Ankara Bölge İdare Mahkemesi 11İDD, 27.06.2019, E.2019/4220, K.2019/4151 sayılı bağlantı kararı; İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 10İDD, 19.04.2017, E.2017/673, K.2017/673 sayılı bağlantı kararı; İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 2İDD, 27.03.2019, E.2019/573, K.2019/562 sayılı bağlantı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 12.04.2020.

⁶⁹ D15D, 14.06.2017, E.2017/690, K.2017/3632 sayılı bağlantı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 12.04.2020.

⁷⁰ "Van 3. İdare Mahkemesinin E.2018/1002 esasında kayıtlı davanın, Van 2. İdare Mahkemesinin E.2018/710 esasında kayıtlı olan davanın sonucuna bağlı olduğu ve bu davanın daha önce açılmış olduğu dikkate alındığında, bağlantılı davalara bakmak üzere Van 2. İdare Mahkemesinin yetkili kılınması gerektiğine" dair Erzurum Bölge İdare Mahkemesi 3İDD, 12.06.2019, E.2019/670, K.2019/755 sayılı bağlantı kararı; başka bir uyuşmazlıkta, "İzmir 6. İdare Mahkemesinin E.2019/229 sayısında incelenmekte olan davanın daha önce açıldığı, ayrıca 03/05/2019 tarihinde yürütmeyi durdurma istemi hakkında karar verildiği, dolayısıyla dosya safahatının daha ileride olduğu hususu gözönünde bulundurulduğunda, bağlantılı davalara bakmak üzere İzmir 6.İdare Mahkemesinin yetkili kılınması gerektiğine" dair İzmir Bölge İdare Mahkemesi 3İDD, 05.07.2019, E.2019/778, K.2019/483 sayılı

Farklı idare veya vergi mahkemelerinde bakılan ve aralarında bağlantı bulunan davalarda hangi yargı merciin yetkili kılınacağı konusunda kanunda boşluk bulunduğu açıktır. Bu boşluğun belli bir ölçüt esas alınarak doldurulması yerinde olacaktır. Örneğin, davalardan birinde düzenleyici işlem dava konusu edilmişse bu mahkemede, davalardan her ikisinde düzenleyici veya bireysel işlem tesis edilmişse tarih itibarıyla önce açılan veya yargılama aşaması itibarıyla ileride olan davanın görüldüğü mahkemenin yetkili kılınması suretiyle bu boşluk doldurulabilir.⁷¹ Bu şekilde, idari yargıda bu konudaki farklı uygulamaların da önüne geçilmiş olacaktır.

8. Kanun Yolu Aşamasındaki Bağlantılı Davaların Birleştirilmesi

İdari yargıda ilk derece mahkemeleri; idare mahkemesi, vergi mahkemesi ve Danıştay'dır. Olağan kanun yolları istinaf ve temyizdir.⁷² Bölge idare mahkemesi istinaf mercii, Danıştay ise temyiz merciidir.

İYUK'un bağlantılı davalar ile ilgili usulü düzenleyen hükümlerinde, bağlantı kararının henüz esastan karara bağlanmamış davalar için verilebileceği anlaşılmakta olup, kanun yolu aşamasında bulunan davalar hakkında bağlantı hükümlerinin uygulanabilmesine olanak sağlayan bir düzenlemeye yer verilmediği görülmektedir.⁷³ Bu nedenle istinaf veya temyiz aşamasında bulunan bağlantılı davaların aynı dairede birleştirilmesi hukuken olanaklı değildir. İdari yargı uygulaması da bu yöndedir.⁷⁴

İYUK'un 38. maddesinde idare mahkemesi, vergi mahkemesi veya Danıştay'a veya birden fazla idare veya vergi mahkemelerine açılmış bulunan davalarda bağlantı nedeniyle davaların aynı mercide birleştirilmesi öngörülmüştür.

bağlantı kararı; "Kocaeli 2. İdare Mahkemesi'nin E.2019/6 esaslı dosyasının safahatı itibarıyla daha elverişli olması nedeniyle, davaların çözümü için Kocaeli 2. İdare Mahkemesi'nin yetkili kılınması uygun bulunduğu ve ... Kocaeli 1. İdare Mahkemesi'nin 2019/259 esas sayılı dosyası ile Kocaeli 2. İdare Mahkemesi'nin 2019/6 esas sayılı dosyasında görülen davalar arasında bağlantı bulunduğu" dair İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 3İDD, 08.07.2019, E.2019/1393, K.2019/1356 sayılı bağlantı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 13.04.2020.

⁷¹ Üstün, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda Bağlantılı Davalar ve Aynı Dilekçeyle Dava Açılabilir Haller, 19.

⁷² İdari yargıda kanun yolları hakkında geniş bilgi için bkz. Ramazan Çağlayan, İdari Yargı Kararlarına Karşı Başvuru Yolları, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017); Ender Ethem Atay, İdari Yargılama Hukuku, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020), 393 vd.; Mustafa Avcı, "İdari Yargıda İstinaf", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.96 (2011): 179-204; Mustafa Avcı, İdari Yargılama Usulündeki Son Yenilikler ve İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2017); Serkan Çınarlı, İdari Yargılamada İstinaf ve Bölge İdare Mahkemeleri, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018); Hüseyin Bilgin, İdari Yargıda İstinaf Başvuru Rehberi, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2016).

⁷³ Üstün'e göre, kanun koyucu aksini öngörmediğinden aynı kanun yolu aşamasında olan davalar yönünden bağlantıya ilişkin hükümlerin uygulanması olanaklıdır. Üstün, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda Bağlantılı Davalar ve Aynı Dilekçeyle Dava Açılabilir Haller, 67.

⁷⁴ Temyiz aşamasında bulunan davalar hakkında bağlantı hükümlerinin uygulanabilmesine olanak sağlayan bir düzenlemeye yer verilmediğinden ... Dairemizin E.2000/4569 ve E.2001/2928 sayılı temyiz dosyaları arasında bağlantı kurulması isteminin reddine, dair D10D, 7.11.2001, E.2001/2928 sayılı bağlantı isteminin reddi kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 13.04.2020.

Burada bölge idare mahkemesinin sayılmaması da, sadece ilk derece mahkeme sıfatıyla açılan davalar arasında bağlantı hükümlerinin uygulanacağı, kanun yolu aşamasındaki davalarda bağlantı nedeniyle birleştirmenin yapılamayacağına diğer bir göstergesidir.

Kanun yolu aşamasında bağlantıya ilişkin hükümlerin uygulanması olanaklı olmadığından, temyiz aşamasındaki dava ile bölge idare mahkemesinde görülen istinaf aşamasındaki dava arasında da bağlantı nedeniyle birleştirme yapılamaz.⁷⁵

Hukuk yargılama usulünde, istinaf kanun yolu aşamasında da bağlantılı davaların birleştirilmesi uygulaması vardır. “*İstinaf incelemesi ayrı dairelerde yapılması gereken davaların da bu madde hükmüne göre birleştirilmesine karar verilebilir. Bu hâlde istinaf incelemesi, birleştirilen davalarda uyumsuzluğu doğuran asıl hukuki ilişkiye ait kararı inceleyen bölge adliye mahkemesi dairesinde yapılır*” (HMK m.166/5). İdari yargıma usulünde ise, kanun yolları aşamasında bağlantı müessesesi özel olarak düzenlenmemiştir. Ancak, iki dairesinin görevine ilişkin davaların kanun yolunda birlikte görülmesi sağlayan “müşterek heyet” düzenlemesi bulunmaktadır.

2575 sayılı Danıştay Kanunu’nun Ek 1. maddesinde; “*İki dava dairesinin görevine ilişkin davalar, ilgili dava dairesinin isteği üzerine o dava daireselerinin birlikte yapacakları toplantıda karara bağlanır.*” hükmüne yer verilmiştir. 2576 sayılı Kanunun 3/D-2 maddesinde de, “*İki dairesinin görevine ilişkin davalar, ilgili dairesinin isteği üzerine o daireselerin birlikte yapacakları toplantıda karara bağlanır. Bu toplantıya daire başkanlarından kıdemli olan katılır ve başkanlık eder. Toplanma ve görüşme yeter sayısı beştir. Kararlar oy çokluğuyla verilir.*” kuralına yer verilmiştir. Kanun yolu aşamasında müşterek heyet uygulaması, amaç yönünden bağlantı kurumuna benzemektedir. Ancak müşterek heyette uyumsuzluk, tek yargı merci tarafından değil, birden fazla daire tarafından müştereken çözülmektedir. Yine müşterek heyet uygulamasında tek dava bulunmakta iken, bağlantı kapsamındaki davalar birden fazladır. Müşterek heyet kapsamındaki bağlantı, davanın birden fazla dairesinin görevine ilişkin olmasıyla ilgilidir. Bu yönüyle müşterek heyet uygulaması, farklı dairelerde görülen davaların birlikte görülmesini sağlamaz.

Danıştay Kanunu’nda öngörülen müşterek heyet hükümleri, Danıştay’ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla baktığı davalar yönünden de geçerlidir.

⁷⁵ Konuya ilişkin bir bağlantı uyumsuzluğunda, “*Bölge İdare Mahkemeleri ile 2577 sayılı Kanunun 38. maddesinde sayılan idari yargı mercileri arasında bağlantının istenebileceğine ilişkin açık bir hükmün bulunmadığı dikkate alındığında, Danıştay ile Bölge İdare Mahkemesi İdari Dava Dairesi arasında, incelenmekte olan bu dava dosyası hakkında bağlantı kararı verilebilmesi hukuken mümkün bulunmadığına*” dair D2D, 06/03/2019, E.2019/409, K.2019/1058 sayılı bağlantı isteminin reddi kararı; benzer yönde D10D, 27.02.2018, E.2018/37, K.2018/913 sayılı bağlantı isteminin reddi kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 14.04.2020.

Kanun yolu aşamasında, farklı dairelerde bakılan davalar arasında da bağlantı bulunabilmektedir. Örneğin, ödeme emrine karşı açılan dava ile ödeme emrinin dayanağı vergi ihbarnamesi veya para cezası, ecrimisil ihbarnamesi gibi işlemlere karşı açılan davalar, kanun yolu aşamasında farklı dairelerde görülebilmektedir. Bu örneklerin çoğaltılması mümkündür. Kanun yolu aşamasında farklı dairelerde görülen bağlantılı davalar hakkında, birbiriyle çelişen yargı kararlarının verilmesine engel olmak amacıyla, idari yargıda da bağlantı kurumuna ihtiyaç duyulmaktadır. Kanun yolu aşamasında, bağlantı kurumuna daha fazla ihtiyaç duyulduğu söylenebilir. Çünkü ilk derece yargılama aşamasında verilen çelişkili kararların, kanun yolu aşamasında giderilmesi mümkün iken, kanun yolu aşamasında verilen çelişkili kararların giderilmesi daha güçtür.

Bu nedenle, kanun yolu aşamasında bağlantılı davaların birleştirilme müessesesi, idari yargıya ilişkin kanunlarda özel olarak düzenlenmelidir. İdari yargıda kanun yolu aşamasında bağlantı müessesesine yer verilmesi, çelişkili kararları önleyeceğinden yargıya olan güvenin artırılmasını sağlar ve adil yargılanma ilkesine hizmet eder.

B. AYNI MAHKEMEDE GÖRÜLEN BAĞLANTILI DAVALARIN BİRLEŞTİRMESİ

İdari yargıda ilk derece mahkemesi sıfatıyla görülen ve aynı mahkemede (veya Danıştay'da aynı dairede) bulunan davalar arasında kanunun öngördüğü anlamda bağlantı bulunabilir. Aynı mahkemede açılan veya dava sırasında bağlantı hükümleri uygulanarak aynı mahkemede ayrı esas numarası alınarak birleştirilen davaların, aynı dava dosyasında birleştirilip birleştirilemeyeceğinin de irdelenmesi yerinde olacaktır. Bağlantı hükümleri uygulanmasıyla, aynı mahkemede bakılan davaların aynı mahkemede farklı esas dosyalarında görülmek üzere birleştirilmektedir. Aynı mahkemede görülen davaların birleştirilmesi ise, davaların tek dosyada birleştirilmesi suretiyle yapılmaktadır.

İdari yargıda son yıllarda, aynı mahkeme veya dairede görülen davaların, bağlantı nedeniyle aynı dosyada birleştirilmesi şeklinde bir eğiliminin olduğunu söylemek mümkündür. Farklı mahkemelerde bakılan bağlantılı davaların aynı dosyada birleştirilmesinin uygulanması, istisnai kararlar dışında bulunmamaktadır. Ancak, aynı mahkemede görülen bağlantılı davaların birleştirilmesi, idari yargıda uygulama bulmakta ve artış eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu tür birleştirme uygulamasıyla ilgili birçok uyuşmazlık ortaya çıkmış ve bu konu, bölge idare mahkemesi ve Danıştay kararlarına da yansımaya başlamıştır.

Hukuk yargılama usulünde bağlantılı davaların birleştirilmesi, aynı dava dosyasında birleştirilmek suretiyle uygulanmaktadır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda davaların birleştirilmesi veya birleştirme kararı (m.166), sonradan birleştirilmiş davaların ayrılması (m.167) ifadelerine yer verilmek suretiyle, bağlantıda asıl uygulama aynı dosyada davaların birleştirilmesidir.

İYUK'ta bağlantı ve davaların birleştirilmesi konusunda Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na bir atf yapılmamıştır. 2577 sayılı Kanunda, davaların tek dosyada birleştirilme yolu da düzenlenmemiştir. 2577 sayılı Kanunun 38, 39, 40, 41 ve 42. maddelerinde “bağlantı” konusunda özel düzenlemeler yapılmış bulunmaktadır. Bu nedenle Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda öngörülen davaların birleştirilmesine ilişkin hükümlerin idari yargıda doğrudan uygulanmasına imkân bulunmamaktadır. İdari yargı uygulaması da genel olarak bu yöndedir.⁷⁶

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda öngörülen davaların birleştirilmesine ilişkin hükümlerin idari yargıda doğrudan uygulanması gerektiği yönünde istisnai nitelik arz eden bazı idari yargı kararları verilmektedir.⁷⁷

Aynı mahkemede görülen davalar olsun olmasın İYUK'ta, hiçbir şekilde davaların aynı dosyada birleştirilmesini öngören bir kurala yer verilmemiştir. İYUK'un 39. maddesinin 2. fıkrasının a bendinin ilk halindeki madde hükmünde geçen “*birleştirilerek*” ifadesi, kanundan çıkarılmasıyla da, kanun koyucunun bağlantılı davaların aynı dosyada birleştirilmesinin önlemeyi amaçladığı söylenebilir.

İdari yargıda, aynı mahkemede görülen davaların tek dosyada birleştirilmeye çalışılmasındaki temel amaç, davayı kazanan taraf lehine tek vekâlet ücreti hükmedilmesini sağlamaktır. Amacın bu olduğu hususu, idari yargı kararlarına da yansımaktadır. Danıştay konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “*Mahkemece, davacı*

⁷⁶ “2577 sayılı Kanunun 31/1. maddesi ile 2577 sayılı Kanunda hüküm bulunmayan ve sayma yoluyla belirtilen hususlarda Hukuk Muhakemeleri Kanununa göndermede bulunularak, maddede belirtilen hususlarda HMK'da yer alan düzenlemelerin, idari yargıda da kıyasen uygulanma imkanı getirilmiştir. Ancak, maddede belirtilenler arasında davaların birleştirilmesi hususuna ve bu konuda HMK'ya göndermede bulunulmadığından, HMK'daki “birleştirmeye” ilişkin hükmün, idari yargıda uygulanma olanağı bulunmamaktadır”, Kapanan İzmir Bölge İdare Mahkemesi 1. Kurulu, 17.05.2016, E.2016/1354, K.2016/1363 sayılı kararı; benzer yönde Erzurum Bölge İdare Mahkemesi 2İDD, 18.04.2019, E.2018/1772, K.2019/917 sayılı kararı; Danıştay İDDK, 12.06.2013, E.2009/187, K.2013/2335 sayılı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 14.04.2020.

⁷⁷ “2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 31. maddesiyle yollamada bulunulan Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun “Davaların Birleştirilmesi” başlıklı 166. maddesinin 1. fıkrasında “Aynı yargı çevresinde yer alan aynı düzey ve sıfattaki hukuk mahkemelerinde açılmış davalar, aralarında bağlantı bulunması durumunda, davanın her aşamasında, talep üzerine veya kendiliğinden ilk davanın açıldığı mahkemede birleştirilebilir...” hükmüne yer verildiği belirtilmek suretiyle davaların aynı dosyada birleştirilmesi gerektiği yönünde, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10İDD, 11.01.2017, E.2017/17, K.2017/3 sayılı kararı; benzer yönde Manisa İdare Mahkemesinin 22.11.2007, E.2007/57, K.2007/2305 sayılı kararı; Danıştay 7. Dairesi bazı kararlarında, 2577 sayılı Kanunun bağlantıya ilişkin hükümlerine yer vermeden, doğrudan Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun davaların birleştirilmesi hükümlerine yer verildiği ve “Mahkemece, davacı adına tesis edilen aynı işlemden yer alan unsurlara ilişkin kendi esasına kayıtlı dosyaların birleştirilmesi suretiyle yargılama yapılması yargılama sonucunda birleştirilen, ancak seri dava niteliğinde olmayan işbu davada, haklı çıkan davacı lehine tek vekâlet ücretine hükmedilmesinde hukuka aykırılık görülmediği”, yönünde açıklamaya yer vermek suretiyle, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda öngörülen davaların birleştirilmesine ilişkin hükümlerin idari yargıda doğrudan uygulanması gerektiğinin savunulduğu söylenebilir, D7D, 26.3.2018, E.2014/5114, K.2018/2009 sayılı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 15.04.2020.

adına tesis edilen aynı işlemde yer alan unsurlara ilişkin kendi esasına kayıtlı dosyaların birleştirilmesi suretiyle yargılama yapılması, yargılama sonucunda birleştirilen ancak seri dava niteliğinde olmayan işbu davada, haklı çıkan davacı lehine tek vekâlet ücretine hükmedilmesinde hukuka aykırılık görülmediğine” karar verilmek suretiyle, mahkemece bağlantılı davaların tek dosyada resen birleştirilmesinde amacın vekâlet ücreti olduğu da belirtilmiş olmaktadır. Başka bir uyuşmazlıkta, *dava dilekçesinin reddi suretiyle dokuz davaya ayrılan dosyalarda, derdestlik nedeniyle incelenmeksizin ret kararı verilmesinin ve davacı aleyhine ayrı ayrı vekalet ücretine hükmedilmesinin, yargılamanın ucuz ve kısa olması ilkesine aykırılık oluşturduğu, bu davaların tekrar birleştirilerek karar verilmesi gerektiğine*⁷⁸ karar verilmiştir. Bu kararda belirtilen bozma sebebi, tek vekâlet ücretine hükmedilmesini sağlamak amacıyla davaların birleştirilmesini sağlamaktır.

Aynı yargı merciinde bulunan davaların birleştirme usulünün güncel bir yargı uygulaması olması nedeniyle, öncelikle bu tür birleştirmenin hukuki olup olmadığına ortaya konulması gerekmektedir. Konunun anlaşılması açısından, aynı mahkemede görülen bağlantılı davaların aynı dosyada birleştirme yöntemleri, bu birleştirmenin hukuka uygunluğu ve sonuçlarının incelenmesi faydalı olacaktır.

1. Aynı Mahkemede Görülen Bağlantılı Davaların Birleştirme Yöntemleri

İdari yargıda görülen bağlantılı davaların aynı dosyada birleştirilmesi farklı yöntemlerle yapılabilmektedir. Bunlar; mahkemece resen birleştirme, bağlantı usulü kullanılarak birleştirme, dava dilekçesinin reddi suretiyle birleştirme, bozma kararına uyulması suretiyle dava dosyalarının birleştirilmesi yöntemleridir.

a. Davaların Mahkemece Resen Birleştirilmesi

Aynı mahkemede veya Danıştay’ın aynı dairesinde görülen iki dava arasında, bağlantı bulunduğu yönünde tarafların iddiası üzerine veya doğrudan doğruya davalar aynı dosyada birleştirilebilmektedir. Bu usul, idari yargıda genel kabul görmüş bir usul olmamakla birlikte, birçok idari yargı merci tarafından uygulanmaktadır. Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, *“Dairemizin 2001/2724 esasına kayıtlı davada verilecek hüküm, bakılan bu davayı da doğrudan etkileyecek nitelikte bulunduğundan, Dairemizin E.2001/2414 ve E.2001/2724 sayılarına kayıtlı dosyalar arasında bağlantı bulunduğuna ve 2001/2414 sayılı dosya esasının kapatılarak ilgisi nedeniyle 2001/2724 esas sayılı dosya ile birleştirilmesine”*⁷⁹ karar verilmiştir.

⁷⁸ Konya Bölge İdare Mahkemesi 3İDD, 14.12.2017, E.2017/2527, K.2017/3168 sayılı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 16.04.2020.

⁷⁹ D5D, 2.10.2001, E.2001/2414, K.2001/3317 sayılı birleştirme kararı; benzer yönde, E.2017/115 esas sayılı dava dosyasının E.2017/114 sayılı dava dosyasında birleştirilmesine ve yargılamanın E.2017/114 sayılı dava dosyası üzerinden sürdürülmesine, dair Ankara 3. Vergi Mahkemesinin 26.01.2017 gün ve E.2017/115, K.2017/122 sayılı birleştirme kararı; *“davacı tarafından hem zımnen red işlemi hem de tarafına tebliğ edilen red işlemi dava konusu edilerek; tarafları, konusu,*

Aynı mahkemede görülen bağlantılı davaların tek dosyada resen birleştirilmesi, dosyaların esas kaydının kapatılması ve tek dosyada birleştirilme yönünde karar verilmesi suretiyle yapılmaktadır. Aynı mahkemede görülen bağlantılı davaların tek dosyada birleştirilmesi uygulaması, farklı hukuki gerekçelere dayanılabilmektedir. Bir görüşe göre, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda öngörülen davaların birleştirilmesine ilişkin hükümlerin idari yargıda doğrudan uygulanabilmesi gerektiğinden, aynı mahkemede bulunan bağlantılı davalar tek dosyada resen birleştirilebilir.⁸⁰ Bu görüşe katılmak hukuken olanaklı değildir. Çünkü 2577 sayılı Kanunda dosyaların birleştirme yolu düzenlenmemiş ve 2577 sayılı Kanunun 38, 39, 40, 41 ve 42. maddelerinde “bağlantı” konusunda özel düzenlemeler yapılmış bulunmaktadır. Bu nedenle Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda öngörülen davaların birleştirilmesine ilişkin hükümlerin idari yargıda doğrudan uygulanmasına imkân bulunmamaktadır. İdari yargıda genel uygulama bu yöndedir.⁸¹ Doktrinde bir görüşe göre, aynı mahkemede görülen davalar arasında bağlantı olduğu yönünde verilecek karar, takdire bağlıdır ve dosya üzerinde bir not olarak verilmelidir.⁸²

Diğer bir görüşe göre, İYUK'un 5. maddesinin 2. fıkrasında yer alan, birden fazla şahsın müşterek dilekçe ile birlikte dava açabileceği hükmünden hareketle, bu yöntemin mahkemece de kendiliğinden uygulanabileceği ve bu suretle davaların birleştirilebileceği savunulmaktadır.⁸³ Bu görüşe de katılmıyoruz. Çünkü İYUK'un 5. maddesi ile birden fazla şahsın müşterek dilekçe ile birlikte nasıl dava açabilecekleri, yani dava arkadaşlığı düzenlenmiştir. Ancak, anılan düzenlemede davacıların birlikte dava açmaları, yani dava açma konusundaki iradelerini bu yönde kullanmaları durumunda geçerlidir. Davacıların ayrı dava açma iradesine rağmen mahkemelerce re'sen davaların birleştirilmesine olanak tanıyan

maddi ve hukuki sebebi aynı olan iki dava ortaya çıkarılmış olması ve bu durumun usul ekonomisi kurallarına uygun olmaması dikkate alındığında açılan davaların tek bir dosyada birleştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Açıklanan nedenle; davacının başvurusunun zimnen reddedilmesi üzerine açtığı ve Danıştay 12. Dairesinin 2008/3259 Esasına kaydedilen dava dosyasının esas kaydının kapatılarak bu dosyanın Danıştay 12. Dairesinin 2007/1563 Esas No.lu dosyası ile birleştirilmesine”, dair D12D, 26.11.2008, E.2008/3259, K.2008/6751 sayılı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 16.04.2020.

⁸⁰ Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10İDD, 11.01.2017, E.2017/17, K.2017/3 sayılı kararı; benzer yönde Manisa İdare Mahkemesinin 22.11.2007, E.2007/57, K.2007/2305 sayılı kararı; D7D, 26.3.2018, E.2014/5114, K.2018/2009 sayılı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 17.04.2020.

⁸¹ Erzurum Bölge İdare Mahkemesi 2İDD, 18.04.2019, E.2018/1772, K.2019/917 sayılı kararı; Danıştay İDDK, 12.06.2013, E.2009/187, K.2013/2335 sayılı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 17.04.2020.

⁸² Üstün, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda Bağlantılı Davalar ve Aynı Dilekçeyle Dava Açılabilir Haller, 50.

⁸³ Yasin, “İdari Yargıda Bağlantılı Davalar.”, Erişim Tarihi: Eylül 20, 2020, <http://www.e-akademi.org/>; Üstün, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda Bağlantılı Davalar ve Aynı Dilekçeyle Dava Açılabilir Haller, 175; aynı yönde Manisa İdare Mahkemesi, 17.09.2008, E.2008/1717, K.2008/1714 sayılı kararı; Van 3. İdare Mahkemesinin 26.02.2018 tarih ve E.2017/1647, K.2018/481 sayılı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 17.04.2020.

bir hükme kanunda yer verilmemiştir. Bu nedenle, İYUK'un 5. maddesinde belirtilen usul hükmünün kıyasen uygulanarak aynı yöntemin mahkemelerde de kendiliğinden uygulanabileceği ve bu suretle davaların birleştirilebileceği sonucuna ulaşmak hukuken olanaklı değildir. Bu tür bir yorum, İYUK'un 5. maddesinin 2. fıkrasına da açık aykırılık teşkil edecektir. İdari yargıda hâkim uygulama da bu yöndedir.⁸⁴

Başka bir görüşe göre ise, İYUK'un bağlantıya ilişkin mevcut hükümleri, aynı mahkemede görülen davaların tek dosyada birleştirilmesine engel değildir.⁸⁵ Bu görüşe katılmak da hukuken olanaklı değildir. Çünkü İYUK'ta aynı mahkemede görülen davalar olsun olmasın, açılmış olan davaların aynı dosyada birleştirilmesini veya birleştirilen dosyaların ayrılmasını öngören bir kurala yer verilmiştir. İYUK'un 39. maddesinin 2. fıkrasının a bendinin ilk halindeki madde hükmünde geçen "birleştirilerek" ifadesi, kanundan çıkarılmasıyla da, kanun koyucunun görülmekte olan bağlantılı davaların aynı dosyada birleştirilmesinin önlemeyi amaçladığı söylenebilir. Üstün'e göre Kanunun mevcut halinde, birden fazla davanın tek dava çatısı altında açılması şeklinde birleştirmeye imkân tanıyan istisnai düzenlemeleri mevcuttur. Örnek olarak da, aynı dilekçeyle dava açılması (m.5), ilanı gereken düzenleyici işlem ile uygulama işlemine aynı dilekçeyle dava açılması, aynı işlemden kaynaklanan iptal ve tam yargı davasının aynı dilekçeye konu edilmesidir.⁸⁶ Üstün'ün belirttiği üzere, Kanunun mevcut halinde, birden fazla davanın tek dava çatısı altında açılması şeklinde birleştirmeye imkân tanıyan istisnai düzenlemeleri mevcut ise de, bu durum, açılmış olan davaların birleştirilmesi değil, bazı bağlantılı davaların tek dilekçeyle açılmasıyla ilgilidir.

İYUK'ta, farklı mahkemelerdeki bağlantı davaların, aynı mahkemede farklı esas numarası alarak görülmesi amaçlanmıştır.⁸⁷ Kanun koyucu dolayısıyla, aynı mahkemede açılmış olan ve bağlantılı davaların tek dava dosyasında birleştirilmesi usulünü tercih etmemiştir. Aynı bölge idare mahkemesinin yargı çevrelerindeki mahkemelerde görülen bağlantı davaları, bölge idare mahkemesi tarafından kararda "yetkili mahkeme belirtilmek" ve dosyalar bu mahkemeye gönderilmek suretiyle birleştirilmektedir. Bağlantılı davaların tek dosyada değil, tek mahke-

⁸⁴ Bunu destekleyen idari yargı kararları Danıştay İDDK, 12.06.2013, E.2009/187, K.2013/2335 sayılı kararı; Erzurum Bölge İdare Mahkemesi 2İDD, 18.04.2019, E.2018/1772, K.2019/917 sayılı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 17.04.2020.

⁸⁵ Gözübüyük ve Tan, İdare Hukuku C.II, 957; Kaplan, İdari Yargılama Hukuku, 423; Aksi görüşte olan Candan'a göre, davalar arasında 2577 sayılı Kanunun öngördüğü anlamda bağlantı olabilmesi için, davaların aynı mahkemenin yetkisine girmemesi gerektiği savunulmaktadır. Candan, Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu, 947; Bu görüşe göre, aynı mahkemede görülen davalar arasında bağlantı hükümleri uygulanamayacağını söylemek mümkündür.

⁸⁶ Üstün, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda Bağlantılı Davalar ve Aynı Dilekçeyle Dava Açılacak Haller, 89.

⁸⁷ Aynı yönde Üstün, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda Bağlantılı Davalar ve Aynı Dilekçeyle Dava Açılacak Haller, 6.

mede yargılamaasının yapılması sağlanmış olmaktadır. Öte yandan, aynı mahkemede görülen davaların tek dosyada birleştirilmesi gerektiği görüşünü savunmak, İYUK'un "*Bağlantının bulunup bulunmadığı yolundaki bölge idare mahkemesi ve Danıştay kararları kesindir*" (m.42/3) hükmüne aykırı olabileceğini düşünmekteyiz. Çünkü bağlantılı davalar, bölge idare mahkemeleri ve Danıştay tarafından, tek dosyada görülmesi şeklinde değil, kanun gereği "yetkili mahkeme belirtilmek" ve dosyalar bu mahkemeye gönderilmek suretiyle, tek mahkemede ayrı esas numarası alınması suretiyle birleştirilmektedir. Danıştay veya bölge idare mahkemesinden bağlantı kararı üzerine gelen dosyaların, mahkemesince tek dosyada birleştirilebilmesi, bağlantının bulunup bulunmadığı yolundaki bölge idare mahkemesi ve Danıştay kararlarının kesin olduğu hükmüne aykırı olacaktır.

Yine bu uygulama İYUK'un 5/1. maddesine de açık aykırılık teşkil edecektir. 2577 sayılı Kanuna göre "*Her idari işlem aleyhine ayrı ayrı dava açılır. Ancak, aralarında maddi veya hukuki yönden bağlılık yada sebep sonuç ilişkisi bulunan birden fazla işleme karşı bir dilekçe ile de dava açılabilir*" (m.5/1). Aynı mahkemede görülen bağlantılı davaların tek dosyada birleştirilmesi uygulamasının kabul edilmesi halinde, aralarında maddi veya hukuki yönden bağlılık yada sebep sonuç ilişkisi bulunmamakla birlikte, biri hakkında verilecek hükmün diğerini etkileyecek işlemin iptali davalarının da, aynı dosyada birleştirilmesi sonucu ortaya çıkacaktır.⁸⁸ Ancak aralarında maddi veya hukuki yönden bağlılık ya da sebep sonuç ilişkisi bulunmayan işlemlere tek dilekçeyle dava açılması halinde ise, 5. maddeye uygun olmayan dava dilekçesi ayrı dava açılmak üzere reddedilecektir (m.15). Kanun koyucunun amir hükmü gereği ayrı dava açılmak üzere reddedilecek bir durumu, bağlantı hükümleri kapsamında yorum yoluyla dosyaların birleştirilmesi yoluyla aşmak, kanunun açık hükmüne ve kanun koyucunun amacına açık aykırılık teşkil edecektir. Bu durum, aynı mahkemede görülen bağlantılı davaların tek dosyada birleştirilmesinin hukuka aykırı olduğunun diğer bir kanıtıdır.

b. Davaların Bağlantı Yöntemiyle Birleştirilmesi

Aynı mahkemede bakılan davaların tek dosyada birleştirilmesinde, idari yarıda uygulanmaya çalışılan diğer bir yöntem, İYUK'un bağlantıya ilişkin hükümlerinin uygulanması usulüdür. Bu yöntemde, tarafların isteği üzerine veya doğrudan mahkemece, aynı mahkemede davaların tek dosyada birleştirilmesi yönündeki bağlantı iddiasının kabulü üzerine, konuyla ilgili karar verilmek üzere dosyalar bölge idare mahkemesine gönderilir. Birleştirme isteminin mahkemece reddi kararına yapılan itiraz üzerine de, konuyla ilgili karar verilmek üzere dosyalar bölge idare mahkemesine gönderilmektedir.

⁸⁸ Üstün'e göre böyle bir durumda, Kanununun 38. maddesine göre münferiden inceleme yapılması gerekir. Üstün, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda Bağlantılı Davalar ve Aynı Dilekçeyle Dava Açılabilir Haller, 176.

İdari yargıda genel uygulama, İYUK'taki bağlantı usulünün, aynı mahkemede görülen bağlantılı davaların tek dosyada birleştirilmesinde uygulanmasının mümkün olmadığı yönündedir. Bu nedenle, aynı mahkemedeki davaların tek dosyada birleştirilmesi yönündeki bağlantı iddiasının kabulü üzerine veya ret kararına itiraz üzerine, dosyaların gönderildiği bölge idare mahkemeleri, bağlantı isteminin reddine karar vermektedir. Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, *“bağlantı isteminin reddine ilişkin karara vaki itiraz üzerine bölge idare mahkemesine gönderilen dava dosyası incelenmesi üzerine, bağlantı kararı verilmesi halinde, dosyalar tek bir mahkemede toplanarak farklı esas numaraları altında incelenmeye devam edilmekte, dosyaların tek bir esas numarası altında birleşmesi söz konusu olmadığı, somut olayda; Bursa 1. Vergi Mahkemesinin başka esaslarında kayıtlı davalar arasında bağlantının varlığına karar verilmesi istenilmişse de; bağlantı müessesesi ancak farklı mahkemelerde görülen davalar arasında söz konusu olabileceğinden, Bursa 1. Vergi Mahkemesi dosyaları arasında bağlantının varlığına karar verilmesi mümkün olmadığından, itiraz isteminin reddine”*⁸⁹ karar verilmiştir.

Başka bir uyuşmazlıkta ise, *davacı tarafından aynı mahkemenin farklı esasında açılan davanın birleştirilmesi isteminin, mahkemece bağlantı istemi olduğu kabul edilerek bağlantının bulunmadığı yolunda verilen karara itiraz edilmesi üzerine, bölge idare mahkemesince, aynı mahkemenin esasına kayıtlı dava dosyalarının mahkemeden birleştirilmesine karar verilmesinin istenilmesine karşın, dava dosyalarının birleştirilmesi isteminin bağlantı istemi olduğu kabul edilerek bağlantı isteminin reddi yolunda verilen kararda isabet bulunmadığına ve davaların birleştirilmesi istemi ve davanın esası hakkında karar verilmek üzere dosyanın mahkemesine gönderilmesine,*⁹⁰ karar verilmiştir. Bu kararda, İYUK'ta öngörülen bağlantı hükümlerinin, aynı mahkemede görülen dava dosyalarının birleştirme istemleri hakkında uygulanamayacağı, bağlantı istemleri ile aynı mahkemede davaların tek dosyada birleştirme istemlerinin farklı müesseseler olduğu vurgulanmıştır. Dolayısıyla, aynı mahkemede davaların birleştirme is-

⁸⁹ İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 5VDD, 25.05.2018, E.2018/6993, K.2018/2800 sayılı bağlantı kararı; benzer yönde Ankara Bölge İdare Mahkemesi 12İDD, 06.03.2018, E.2018/301, K.2018/308 sayılı bağlantı kararı; İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 5VDD, 29.05.2018, E.2018/7154, K.2018/3990 sayılı bağlantı kararı; İzmir Bölge İdare Mahkemesi 3İDD, 22.05.2018, E.2018/588, K.2018/550 sayılı bağlantı kararı; aynı mahkemede iki ayrı davanın birleştirilmesinin hukuken mümkün olmadığından, birleştirme isteminin reddine ilişkin İdare Mahkemesi kararına karşı yapılan itirazın reddine, dair Samsun Bölge İdare Mahkemesi 2İDD, 20.06.2019, E.2019/699, K.2019/716 sayılı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 18.04.2020.

⁹⁰ Konya Bölge İdare Mahkemesi 3VDD, 24.4.2018, E.2018/476, K.2018/275 sayılı bağlantı kararı, benzer bir uyuşmazlıkta, *“davalı idare tarafından yapılan davaların birleştirilmesi talebi hakkında değerlendirme yapılarak karar verilmesi gerekirken, birleştirme talebinin bağlantı talebi olarak kabul edilmesi suretiyle karar verilmesi yerinde değil ise de, aynı mahkemede açılmış olan davalar için 2577 sayılı Kanunda öngörülmeven davaların birleştirilmesi yönteminin uygulanması mümkün olmadığından, birleştirme istemi hakkında değerlendirme yapılmaksızın verilen mahkeme kararında sonucu itibarıyla isabetsizlik görülmediğine”,* dair Gaziantep Bölge İdare Mahkemesi 2VDD, 08.07.2019, E.2019/881, K.2019/928 sayılı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 18.04.2020.

temleri hakkında bölge idare mahkemelerinin karar verme yetkisi bulunmadığı, bu istem hakkında mahkemesince karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu kararın hukuka uygun olduğunu düşünmekteyiz. Bu nedenle aynı mahkemedeki davaların tek dosyada birleştirilmesi istemlerinde, İYUK'un bağlantıya ilişkin usul hükümleri uygulanmamalı, mahkemece bu istem karşılanmalıdır. Hatta, bu müessese kanunda özel olarak düzenlenmediğinden, bu istemler hakkında mahkemece ret veya kabul kararı verilmeden yargılamaya devam edilebilmelidir.

Bu yöntem bazı ilk derece idare veya vergi mahkemeleri tarafından uygulanmaya çalışılarak, dosyalar birleştirme için bölge idare mahkemelerine gönderilmekte ise de, aynı mahkemedeki dosyaların birleştirilmesi yönünde bölge idare mahkemelerince verilmiş bir karar örneği yoktur. Ancak bazı bölge idare mahkemesi istinaf daireleri, aynı mahkemede görülen bağlantılı davaların tek dosyada birleştirilebileceği görüşündedir.⁹¹ Bu istinaf dairelerine bağlantı usulü kapsamında aynı mahkemedeki bağlantılı davaların tek dosyada birleştirilmesi istemlerini karara bağlanması başvurusu gelmesi halinde, davaların tek dosyada birleştirilmesi kuvvetle ihtimaldir.

c. Dava Dilekçesinin Reddi Yoluyla Birleştirme

İdari yargıda aynı mahkemede görülen bağlantılı davaların tek dosyada birleştirme uygulamasının diğer bir örneği de, dava dilekçesinin reddi yöntemidir. Bu karar türü, idari yargıda 2015 yılından sonra verilmeye başlanmıştır. Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, *davacılar tarafından talep edilen maddi ve manevi zararların miktarlarında da tereddüde düşüldüğü ve davalar arasında derdestlik durumu olduğu anlaşılacakla söz konusu olay nedeniyle tek bir dava açılması gerekirken iki ayrı dava açılmış olması nedeniyle davanın sebebi, konusu ve talep edilen tazminat tutarı bakımından 2577 sayılı Yasa'nın 3. maddesine uygun olarak düzenlenmeyen dava dilekçesinin bu haliyle kabulüne olanak bulunmadığından dava dilekçesinin reddine*⁹² karar verilmiştir.

⁹¹ Özel usulsüzlük cezalarının kaldırılması istemiyle ayrı ayrı açılan ve birleştirme kararları uyarınca tek dosya üzerinden karara bağlanan davada istinaf isteminin reddi yönünde Konya Bölge İdare Mahkemesi 2VDD, 11.04.2017, E.2016/111, K.2017/919 sayılı istinaf isteminin reddi kararı, bu kararda dolaylı olarak, aynı mahkemedeki dosyaların birleştirilebileceğinin benimsendiğini göstermektedir; aynı yönde; İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 3VDD, 27.12.2016, E.2016/2713, K.2016/1898 sayılı bağlantı kararı; başka bir uyuşmazlıkta "uyuşmazlığın her ikisinin de Malatya İdare Mahkemesinde olduğu gözetildiğinde, İdare Mahkemesince birleştirme kararı alınarak Mahkemelerindeki dosyaların birleştirilmesi suretiyle uyuşmazlığın yeniden tek davaya dönüştürülmesi ve bu şekilde işin esası incelenmek suretiyle davacıların talepleri hakkında bir karar verilmesi gerekirken, 2577 sayılı Kanun'un 3. maddesine açıkça aykırı bir şekilde söz konusu dilekçenin reddedilmesi ve ardından süresi içinde davanın yenilenmediğinden bahisle davanın süreaşımı nedeniyle reddi yolunda verilen idare mahkemesi kararında hukuki isabet bulunmadığı" yönünde Gaziantep Bölge İdare Mahkemesi 3İDD, 22.05.2018, E.2018/2068, K.2018/2386 sayılı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 18.04.2020.

⁹² Malatya İdare Mahkemesi, 27.10.2017, E.2017/1183, K.2017/1520 sayılı kararı, aynı yönde Malatya İdare Mahkemesi, 27.10.2017, E.2017/1063, K.2017/1519 sayılı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 20.04.2020.

Aynı mahkemedeki bağlantılı davaların tek dosyada birleştirilmesi görüşünde olan ilk derece idare ve vergi mahkemeleri, resen birleştirme veya bağlantı usulüyle davaların tek dosyada birleştirilmesi yöntemlerinin idari yargıda genel olarak kabul görmemesi ve netice alınamaması üzerine bu yönetime yönelmişlerdir. Çünkü idare veya vergi mahkemelerince bağlantılı davaların aynı dosyada resen birleştirme uygulaması, temyiz veya istinaf kanun yolu aşamasında usul hükümlerine aykırılık olarak kabul edilmekte, birleştirilen dosyanın tekrar ayırılmak suretiyle yeniden yargılama yapılması amacıyla, birleştirilen davada verilen kararın bozulmasına karar verilmektedir.⁹³ Bağlantı usulüyle davaların tek dosyada birleştirilmesi yöntemi de bölge idare mahkemelerince genel anlamda kabul görmemiştir.

Aynı mahkemedeki bağlantılı davaların tek dosyada birleştirilmesi amacıyla yapılan dava dilekçesinin reddi, dilekçenin İYUK'un 3. maddesine aykırılık olduğu gerekçesine dayandırılmaktadır. Ancak İYUK'un 3. maddesinde, bağlantılı birden fazla dava konusunun aynı dilekçede yer alması gibi bir zorunluluk öngörülmemiştir. Bu nedenle, aynı mahkemedeki bağlantılı davaların, tek dosyada birleştirilmesi amacıyla yapılan dava dilekçesinin reddi kararlarının hukuka uygun olmadığı söylenebilir.

Aynı mahkemedeki davaların birleştirilmesi için uygulanan bu yöntemle, usul açısından kısmen sonuç alındığını söylemek mümkündür. Çünkü dava dilekçesinin 2577 sayılı İYUK'un 3. maddesine aykırı olduğu gerekçesiyle yapılan "dava dilekçesinin reddi" kararları, istinaf ya da temyiz yoluna başvurulamayan kararlardandır (m.15). Netice itibarıyla bu uygulama, yargılama usulü yönünden engellenemeyen bir yöntemdir.

Aralarında bağlantı olan ve aynı mahkemede ayrı ayrı açılan davaların, dava dilekçesinin reddi yöntemiyle birleştirilme uygulaması İYUK'un 5. maddesine aykırılık teşkil ettiğini düşünmekteyiz. Çünkü İYUK'un 5. maddesine göre, kural olarak her idari işlem aleyhine ayrı ayrı dava açılır. Aralarında maddi veya hukuki yönden bağıllık ya da sebep-sonuç ilişkisi bulunan birden fazla işleme karşı bir dilekçe ile de dava açılabilmesi davacının ihtiyarında olan bir haktır. Yani davacılar açısından bakıldığında, ihtiyari dava arkadaşlığı söz konusudur.⁹⁴ Yine hak veya menfaatlerinde iştirak bulunması ve davaya yol açan maddi olay veya hukuki sebeplerin aynı olması halinde birden fazla şahsın müşterek dilekçe ile dava açabilmesi de isteğe bağlı bir haktır. Bu seçimlik hakkın kullanılmayarak

⁹³ Danıştay İDDK, 12.06.2013, E.2009/187, K.2013/2335 sayılı kararı; Danıştay VDDK, 25.4.2012, E.2010/741, K.2012/164 sayılı kararı; Erzurum Bölge İdare Mahkemesi 2İDD, 18.04.2019, E.2018/1772, K.2019/917 sayılı kararı; Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1VDD, 11.04.2018, E.2017/1832, K.2018/555 sayılı kararı; Ankara Bölge İdare Mahkemesi 3VDD, 11.04.2017, E.2017/242, K.2017/645 sayılı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 22.04.2020.

⁹⁴ Oğuz Sancakdar, "İdari Yargıda Tek Dilekçe ile Dava Açma (Karşılaştırmalı Hukukî Analiz)", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 9, S.2 (2007): 223-269.

aynı mahkemede ayrı açılan davaların tek dava dilekçesinde açılmak üzere dava dilekçesinin reddine karar verilmesi, kanunla taraflara verilen seçimlik hakka müdahale niteliği taşır. Bu nedenle, bu yöntemin yürürlükteki mevzuata aykırı olduğunu söylemek mümkündür.

Dava dilekçesinin reddi yöntemiyle davaların aynı dosyada birleştirilmesi yöntemi, tarafların rızası hilafına olmaktadır. Ancak tarafların iradeleri birleştirme usulüne dâhil olmaktadır. Çünkü dilekçenin reddi üzerine, birden fazla dava, tek dilekçeyle dava açılmak suretiyle aynı dosyada davacı tarafından birleşmektedir. Diğer bir anlatımla mahkeme, bu usulü taraflar aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Bu durum, açılan yeni davada verilen kararın usulden (ayrı ayrı davalara bakılması gerektiği yönünden) bozulma ihtimalini azaltmaktadır. Bu şekilde birleşen dosyada verilen mahkeme kararlarının kanun yolu incelemesinde, yargılamanın daha az giderle ve daha hızlı görülmesini sağlamak açısından, bu yöntemin usul hükümlerine uygun olup olmadığına girilmemektedir. Bu yöntemde davanın iradesinin de dâhil edilmiş olması, birleştirilmiş dosyada verilen mahkeme kararının usulden bozulmasına önemli bir engel teşkil ettiği açıktır.

Dava dilekçesinin reddi suretiyle davaların tek dosyada birleştirilmesi yöntemi, taraflar yönünden bazı sakıncalar doğurabilmektedir. Örneğin dava dilekçesinin reddi üzerine, davacı tarafından 30 gün içinde yenileme dilekçesiyle yeniden dava açılması gerekmektedir. Dilekçe ret kararına uygun olarak 30 gün içinde dava açılmaması veya kararın tebliğ tarihini izleyen günden itibaren 30 günden sonra dava açılması halinde, davacı hak kaybına uğrayacaktır. Bu durum ise, mahkemeye ulaşmayı aşırı derecede zorlaştıran ya da imkânsız hâle getiren uygulamalar kapsamında değerlendirilerek, mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna götürebilir.⁹⁵

Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, *aynı mahkemede görülen davalar arasında derdestlik durumu olduğu, olay nedeniyle tek bir dava açılması gerekirken iki ayrı dava açılmış olması nedeniyle davanın sebebi, konusu ve talep edilen tazminat tutarı bakımından 2577 sayılı Yasa'nın 3. maddesine uygun olarak düzenlenmeyen dava dilekçesinin bu haliyle kabulüne olanak bulunmadığı yönünde Malatya İdare Mahkemesi tarafından birlikte açılması gerekirken ayrı ayrı dilekçelerle aynı olaydan kaynaklı tazminat davası açılmasının 2577 sayılı Kanun'un 3. maddesine aykırı olduğu belirtilerek ve dava dilekçelerinin birleştirilmesini sağlamak amacıyla dilekçenin reddine karar verildiği, söz konusu dilekçe ret kararının davacı vekiline tebliği üzerine 30 günlük süre içinde yenileme dilekçesi verilmediğinden bahisle ise davanın süreaşımı nedeniyle reddi yönünde verilen kararın, davaların birleştirilmesi suretiyle tek bir davaya dönüştürülmesi olanaklı olmasına karşın dilekçenin reddine ilişkin kararın 2577 sayılı Kanun'a açıkça*

⁹⁵ Gaziantep Bölge İdare Mahkemesi 3İDD, 22.05.2018, E.2018/2068, K.2018/2386 sayılı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 22.04.2020.

aykırı bir şekilde verilmesi nedeniyle davacının 30 günlük hak düşürücü yenileme süresini kaçırdığından söz edilemeyeceği, bu haliyle mahkemeye erişim hakkı ile hak arama özgürlüğünün kısıtlandığı, bu hususların ise hakkaniyete ve hukuka aykırı olduğundan, süre ret kararının kaldırılmasına,⁹⁶ karar verilmiştir.

Karar hakkaniyete uygun olmakla birlikte iki yönden hukuka uygun olmadığını düşünmekteyiz. Birinci olarak karar “otuz gün içinde bizzat veya bir avukat vasıtasıyla dava açılmak üzere dilekçelerin reddine” (İYUK m.15) dair Kanun hükmüne açık aykırıdır. İkinci olarak ise, iki ayrı dosyada tazminat davası açılması halinde anılan dosyaların birleştirilmesi ve tazminat isteminin tek davaya dönüştürülmesinin İYUK’un 3. maddesi uyarınca sağlanmasına olanak bulunmadığı gerekçesi yerindedir. Ancak, davaların (resen) birleştirilmesi suretiyle tek bir davaya dönüştürülmesi olanaklı olmasına karşın dava dilekçesinin reddinin hukuka uygun olmadığı gerekçesi karar da belirtilmiş ise de, davaların resen tek dosyada birleştirilmesinin de açık bir kanuni dayanağının bulunmadığı, bu gerekçeye dayanılarak, kanunda öngörülen 30 gün içinde açılmayan davanın süre aşımı nedeniyle reddine dair kararın kaldırılmasının hukuken olanaklı olmadığını düşünmekteyiz.

Sayılan sakıncalar nedeniyle, aynı mahkemedeki davaların tek dosyada birleştirilmesi için dava dilekçesinin reddi yöntemine zorunlu olmadıkça başvurulmaması yerinde olacaktır.

d. Bozma Kararına Uyuma Yoluyla Birleştirme

İdari yargıda aynı mahkemede görülen bağlantılı davaların tek dosyada birleştirilmesi, üst derece yargı merciinin bozma kararına uyulmak suretiyle de yapılabilir.

Danıştay veya bölge idare mahkemeleri, aynı mahkemedeki bağlantılı davaların tek dosyada birleştirilerek görülmesi gerektiği yönünde bozma kararları verebilmektedir. Konuya ilişkin bir uyuşmazlıkta, “*uyuşmazlığın her ikisinin de Malatya İdare Mahkemesinde olduğu gözetildiğinde, İdare Mahkemesince birleştirme kararı alınarak Mahkemelerindeki dosyaların birleştirilmesi suretiyle uyuşmazlığın yeniden tek davaya dönüştürülmesi ve bu şekilde işin esası incelenmek suretiyle davacıların talepleri hakkında bir karar verilmesi gerekirken, 2577 sayılı Kanun’un 3. maddesine açıkça aykırı bir şekilde söz konusu dilekçenin reddedilmesi ve ardından süresi içinde davanın yenilenmediğinden bahisle davanın süreaşımı nedeniyle reddi yolunda verilen idare mahkemesi kararında hukuki isabet görülmediği*”⁹⁷ yönünde karar verilmiştir.

⁹⁶ Gaziantep Bölge İdare Mahkemesi 3İDD, 22.05.2018, E.2018/2068, K.2018/2386 sayılı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 07.05.2020.

⁹⁷ Gaziantep Bölge İdare Mahkemesi 3İDD, 22.05.2018, E.2018/2068, K.2018/2386 sayılı kararı; benzer yönde mahkeme esasına kaydedilen dosyaların birleştirilmesi gerekirken derdestlik nedeniyle incelenmeksizin ret kararı verilmesinde hukuki isabet görülmediğine ve yeniden bir karar

Başka bir uyuşmazlıkta, 9 ders ile ilgili olarak tesis edilen işlemin iptali is-temiyle açılan davada, her bir ders için ayrı dilekçeyle işlemin iptali için dava açılması gerekirken tek dilekçeyle dava açılmasında 2577 sayılı Kanunun 5'inci madde hükmüne uyarlık bulunmadığı" gerekçesiyle dava dilekçesinin reddine karar verildiği, dilekçe ret kararı sonrasında yenilenen 9 ayrı davada da incelenmeksizin ret kararı verildiği, davacının tek bir kararla tesis edilen işleme yönelik olarak tek dilekçeyle açtığı davada vermiş olduğu dava dilekçesinin 2577 sayılı Kanunun 5/1 maddesine uygun bir dilekçe olduğu, bu itibarla uyuşmazlığın tek bir davada görüm ve çözümlünün mümkün olduğu sonucuna varıldığından, davacının usulüne uygun olarak düzenlediği dava dilekçesine yönelik olarak usul ve yasaya aykırı verilen dilekçe ret kararı sonrasında açılan davaların derdest olduğu gerekçesiyle incelenmeksizin reddi yönünde verilen istinafa konu Mahkeme kararında usul kurallarına ve hukuka uyarlık bulunmadığına⁹⁸ karar verilmiştir. Bu kararda açık olarak belirtilmemiş ise de, tek dava ile görülecek uyuşmazlığın dilekçenin reddi yoluyla 9 ayrı davaya ayrılmasının hukuka aykırı olduğu, ayrılan davaların tekrar birleştirilmesi suretiyle yeniden karar verilmesi gerektiği amaçlanmıştır. Bu kaldırma kararın uygulanması, dava dilekçesinin reddi yoluyla ayrılan davaların yeniden tek dosyada birleştirilmesi ve bu şekilde karar verilmesi şeklinde olacaktır.

Bu yöntem, kaldırma kararı üzerine uygulandığı için, ilk derece yargı merci tarafından zorunlu olarak uygulanmaktadır. Çünkü bölge idare mahkemesinin istinaf üzerine verdiği ve temyiz yolu açık olmayan kararları kesin olarak verilmektedir. Bölge idare mahkemesinin bu tür kararlarına karşı, ilk derece mahkemesinin direnme hakkı hukuken bulunmamaktadır. İlk derece yargı merci bölge idare mahkemesinin kararına katılmasa dahi, bozma (kaldırma) kararında öngörülen birleştirmeyi mecburi olarak uygulayacaktır. Bu durum, aynı mahkemede davaların tek dosyada birleştirmesinde farklı bir yöntemi ortaya çıkarmıştır.

2. Aynı Mahkemede Görülen Bağlantılı Davaların Birleştirilmesinin Hukuki Sonuçları

İYUK'ta öngörülen bağlantı hükümleri, farklı mahkemelerde açılan davaların tek bir mahkemede ayrı esas numarası olarak birleştirilmesini amaçlamaktadır. Ancak son yıllarda aynı mahkemede görülen davaların da, bağlantı nedeniyle aynı dosyada birleştirilmesi şeklinde kararlar verilmeye başlanmıştır.

Bu kararlar farklı gerekçelere dayandırılmakta ve değişik yöntemlerle yapılmaktadır. Aynı mahkemede bağlantılı davaların tek dosyada birleştirilmesi yöntemlerinden resen birleştirme ve bağlantı yoluyla birleştirme türü idari yargıda genel kabul görmemiştir. Danıştay ve bölge idare mahkemeleri, bu tür birleş-

verilmek üzere dosyanın mahkemesine iadesine, dair Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10İDD, 11.01.2017, E.2017/17, K.2017/3 sayılı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 07.05.2020.

⁹⁸ Konya Bölge İdare Mahkemesi 3İDD, 14.12.2017, E.2017/2527, K.2017/3168 sayılı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 07.05.2020.

tirme kararlarını usul hükümlerine aykırı bulmuş ve davaların tekrar ayrılmasını sağlamıştır. Ancak bu tür birleştirme kararları, kısmen de olsa uygulama alanı bulmuştur. Bozma kararına uyularak, aynı mahkemedeki davaları birleştirme uygulamasının uygulama alanı da çok sınırlıdır.

Dava dilekçesinin reddi suretiyle aynı mahkemedeki davaların birleştirilmesi yöntemi de, sınırlı bir uygulama alanına sahiptir. Ancak gerek taraflar gerekse de üst yargı mercileri, bu birleştirme uygulamasına engel olamamaktadır. Çünkü “dava dilekçesinin reddi” kararları, istinaf ya da temyiz yoluna başvurulamayan kararlardandır (m.15). Bu yöntemde davacının iradesinin de dâhil edilmiş olması, birleştirilmiş dosyada verilen mahkeme kararının usulden bozulmasına önemli bir engel teşkil etmektedir.

Aynı mahkemedeki bağlantılı davaların tek dosyada birleştirilmesinin kanuni bir dayanağı bulunmamaktadır. Danıştay kararında da, “*idari yargılama usulünde, bağlantılı davaların birleştirilmesine ilişkin yasal bir düzenleme bulunmasa da, birbiriyle hukuki irtibatı bulunan davaların birleştirilmesi usulü Danıştay içtihatlarıyla tesis edilmiş olduğundan, biri hakkında verilecek kararın, diğerine tesir edecek mahiyetteki davaların birleştirilebileceği içtihat olarak kabul edilmektedir*”⁹⁹ açıklamasına yer verildiği üzere, bu uygulama idari yargıda içtihat yoluyla benimsendiği belirtilmiştir. Ancak aynı mahkemede görülen ve tek dosyada birleştirilecek davaların kapsamı ve sınırının ne olduğu konusunda bir ölçüt bulunmamaktadır.

Aynı mahkemedeki davaların birleştirilmesinde, genellikle bağlantıya ilişkin hükümlere atıf yapılmaktadır. Bağlantı hükümleri kapsamındaki davalar ise geniş kapsamlıdır. İYUK’ta, aynı mahkemede tek dilekçeyle açılacak davalara 5. maddeyle sınır getirilmiştir. Çünkü biri hakkında verilecek kararın diğerine tesir edecek mahiyetteki davaların tümü arasında maddi veya hukuki yönden bağlılık ya da sebep sonuç ilişkisi bulunmayabilir (İYUK m.5/1). Ya da hak veya menfaatlerinde iştirak bulunması ve davaya yol açan maddi olay veya hukuki sebeplerin aynı olması halinde birden fazla şahsın müşterek dilekçe ile dava açabilmesi mümkün iken, biri hakkında verilecek kararın diğerine tesir edecek mahiyetteki davalar bu kapsamı aşabilir. Davalar arasında bağlantı olması, bu davaların mutlaka tek dilekçe ile açılabileceğini göstermez.¹⁰⁰

Aralarında maddi veya hukuki yönden bağlılık ya da sebep sonuç ilişkisi bulunmayan işlemlere tek dava açılması veya birden fazla kişinin tek dilekçeyle açtığı davada hak veya menfaatlerin iştirak olmaması ve davaya yol açan maddi olay veya hukuki sebeplerin aynı olmama halinde, 5. maddeye uygun olmayan dava dilekçesi kanunun amir hükmü gereği, ayrı dava açılmak üzere reddedilecektir (İYUK m.15). Kanun koyucunun amir hükmü gereği ayrı dava açılmak

⁹⁹ D7D, 26.3.2018, E.2014/5114, K.2018/2009 sayılı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 07.05.2020.

¹⁰⁰ Sancakdar, “İdari Yargıda Tek Dilekçe ile Dava Açma (Karşılaştırmalı Hukukî Analiz),” 256.

üzere reddedilecek bir durumu, biri hakkında verilecek kararın diğerine tesir edecek mahiyetteki davalar olarak kabul etmek, bağlantı hükümleri kapsamında yorum yoluyla ve davaların birleştirilmesi usulüyle aşmak, kanunun açık hükmüne ve kanun koyucunun amacına açık aykırılık teşkil edecektir.

Aynı mahkemede görülen davaların tek dosyada birleştirilmesi uygulamasının idari yargıda kısmen kabul görmüş olması, dava dilekçesinin reddi gibi engel olunamayan birleştirme yöntemlerinin kullanılmaya başlanması halleri dikkate alındığında, “*aynı mahkemede davaların tek dosyada birleştirilmesi*” müessesinin İYUK’ta özel olarak düzenlenmesini gerekli kılmaktadır. Bu şekilde, aynı mahkemede davaların birleştirilmesine ilişkin farklı uygulamaların ve hak kayıplarının idari yargıda önüne geçilmiş olacaktır. Örneğin dava dilekçesinin reddi suretiyle davaların birleştirilmesi yönteminde olduğu gibi, davanın süresinde yenilenmemesi gibi sakıncalar ortadan kalkacaktır.

Aynı mahkemede görülen davaların birleştirilmesinin yöntem ve usulü, bağlantı hükümlerinden farklı olarak yapılması kanunda öngörülmelidir. Bu konuda yapılacak kanuni düzenlemeyle, bu tür birleştirme, istek üzerine veya doğrudan mahkeme veya daire tarafından yapılabilir. Bağlantı hükümlerinde olduğu gibi, aynı mahkemede davaların birleştirilmesi için dosya bölge idare mahkemesine gönderilmemelidir. Yapılacak kanuni düzenlemeyle, tek dosyada birleştirilecek davaların kapsam ve sınırı İYUK’un 5. maddesi hükmüne uyumlu olacak şekilde belirlenmelidir. Diğer bir deyişle, tek dava dilekçesiyle açılacak konularla sınırlı olarak, ayrı açılan davaların birleştirilmesi imkânı getirilmelidir. Bu şekilde 2577 sayılı İYUK 5. maddesine uygun olmayan ve bu nedenle dava dilekçesinin reddi sebebi sayılabilecek uyuşmazlıkların tek dava dosyasında birleştirilmesinin önüne geçilmiş olacaktır. Bu durum davacı lehine de olacaktır. Çünkü davacı tarafından tek dilekçeyle açılma imkânı olduğu halde ayrı açılan davaların, davacının sonradan istemi üzerine tek dosyada birleştirilmesi imkânı olacaktır.

Uygulamada, aynı mahkemede görülen davaların birleştirilmesindeki temel amacın, davayı kazanan tarafa tek vekâlet ücreti hükmedilmesi sağlamaktır. Bu nedenle yapılacak kanuni düzenlemede, birleştirilen dosyada taraflar lehine vekâlet ücretinin ne şekilde hükmedileceğinin de açık olarak belirtilmesi faydalı olacaktır.

Farklı mahkemelerde görülen davaların bağlantı hükümleri kapsamında aynı mahkemede farklı esas numarası alarak birleştirilmesi üzerine dahi, mahkeme veya dairece gerekli görülmesi halinde davalar tek dosyada birleştirilebilmelidir. Bu amaçla, İYUK’ta yer verilen “*Bağlantının bulunup bulunmadığı yolundaki bölge idare mahkemesi ve Danıştay kararları kesindir*” (m.42) kuralından sonra gelmek üzere aynı maddeye, “*Bağlantı bulunduğu yolundaki bölge idare mahkemesi ve Danıştay kararlarının kesin olması, bu davaların tek dosyada birleştirilmesine engel değildir*” yönünde bir bent eklenmesi yerinde olacaktır.

3. Bağlantı Nedeniyle Tek Dosyada Birleştirme Kararlarına Karşı Kanun Yolları

Farklı mahkemelerde veya biri Danıştay'da görülen davalar arasında bağlantının bulunup bulunmadığı yolundaki bölge idare mahkemesi ve Danıştay kararları kesindir (İYUK m.42/3). Kanun gereği kesin olarak verilen bu kararlara karşı kanun yoluna başvurulamaz.

Aynı mahkemede görülen bağlantılı davaların tek dosyada birleştirilmesine ilişkin kararlar ise, İYUK 38-42 maddeleri kapsamındaki kararlardan değildir. Bu kararlar davaya bakan ilk derece mahkemelerince “*Dosya esas kaydının kapatılmasına ve dosyaların birleştirilmesine*” şeklinde verilmektedir. Bu kararlar kesin kararlardan değildir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 168'inci maddesine göre, “*Aynı yargı çevresinde yer alan aynı düzey ve sıfattaki hukuk mahkemelerinde görülmekte olan davalar yönünden verilen birleştirme ve ayırma hususundaki ilk derece mahkemesi kararlarına karşı istinaf yoluna; bölge adliye mahkemesi kararları hakkında ise temyiz yoluna, ancak hükümle birlikte gidilebilir*”.

İdari yargıda uyuşmazlığın esasını çözmekle beraber karar numarası alan “*davaların birleştirilmesine ve esas kaydının kapatılmasına*” dair kararlar, kendi başlarına veya asıl kararla birlikte temyiz ya da istinafa konu edilip edilemeyeceklerine ilişkin Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na benzer bir düzenlemeye İYUK'ta yer verilmemiştir.

Aynı mahkemede görülen bağlantılı davaların tek dosyada birleştirilmesine ilişkin kararlara karşı, kanun yoluna başvurulup başvurulmayacağı idari yargıda tartışmalıdır. Danıştay, aynı mahkemede görülen “*davaların birleştirilmesine ve esas kaydının kapatılmasına*” dair kararlara karşı tek başına kanun yoluna başvurulamayacağı görüşündedir. Konuya ilişkin uyuşmazlıkta, *mahkemece, temyize konu kararlar, Mahkemelerinin başka bir dosyasının aynı işleme ilişkin olması gerekçe gösterilerek, dosyanın, diğer dosya ile birleştirilmesine ve esas kaydının kapatılmasına karar verildiği, bu karar hukuka aykırı olduğu iddiasıyla temyiz edilmiş ise de; mahkemelerce verilen birleştirme kararlarına karşı ayrıca bir itiraz ve temyiz yolu kanunda öngörülmediğinden, davaların birleştirilmesi müessesesinin içtihatlarla kabul edilmesi karşısında, birleştirme kararına karşı yapılan temyiz başvurusunun, birleştirilen asıl dosyadan bağımsız olarak incelenmesi ve bu hususta karar verilmesinin mümkün bulunmadığına*¹⁰¹ karar vermiştir.

Danıştay'ın bu görüşüne katılmıyoruz. Çünkü bu kararlar ara karar şeklinde verilmemektedir. İYUK'ta, kanun yoluna başvurulamayacak kararlar tahdidi olarak gösterilmiştir. Örneğin, konusu beş bin Türk lirasını geçmeyen vergi davaları, tam yargı davaları ve idari işlemlere karşı açılan iptal davaları hakkında idare ve

¹⁰¹ D7D, 30.5.2018, E.2014/5164, K.2018/3051 sayılı kararı, aynı yönde D7D, 30.5.2018, E.2014/5162, K.2018/3050 sayılı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 08.05.2020.

vergi mahkemelerince verilen kararlar kesin olup, bunlara karşı istinaf yoluna başvurulamaz (İYUK m.45/1). Yine dava dilekçesinin reddi kararlarına da ilgisi-ne göre istinaf ya da temyiz yoluna başvurulamaz (İYUK m/15).

“*Davaların birleştirilmesine ve esas kaydının kapatılmasına*” dair kararların kanunda gösterilen karar türlerinden olmaması ve bu kararlara karşı ayrıca bir istinaf ve temyiz yolunun kanunda öngörülmemesi, bu kararlara karşı kanun yolunun kapalı olduğunu göstermez. Bu kararların asıl (birleştirilen dosyada verilen) kararlarla birlikte temyiz ya da istinafa konu edileceğine ilişkin Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na benzer bir düzenlemeye İYUK’ta yer verilmemiştir. Temyiz veya istinaf yoluna başvurulamayacağı kanunda özel olarak belirtilmeyen ve ara karar niteliğinde olmayan kararlara karşı kanun yoluna başvurulabilmesi hak ara hürriyeti gereğidir. İdari yargıda incelenmeksizin ret veya karar verilmesine yer olmadığı yönündeki kararlar da kanunda öngörülmemen kararlar¹⁰² olduğu halde, bu kararlara karşı kanun yollarına başvurulabilmektedir.

“*Davaların birleştirilmesine ve esas kaydının kapatılmasına*” dair kararlara karşı kanun yolunun kapalı olduğunu savunmak, hak arama hürriyetini kısıtladığı gibi, adil yargılanma hakkını da ihlal eder. Bu tür bir yorum, yargılamanın uzamasına ve daha fazla masraf yapılmasına sebep olur. Çünkü böyle bir durumda aynı mahkemede görülen davaların tek dosyada birleştirilmesinin hukuka uygun olup olmadığı hususu, birleştirilen dosyada verilen kararın kanun yolu aşamasında yapılacaktır. Bu aşamada, birleştirme kararının hukuka uygun olmadığı, davaların ayrı ayrı bakılması gerektiği yönünde karar verilmesi halinde ise yargılamanın uzamasına sebebiyet verilecektir. Kaldı ki idari yargı yerleri birleştirilmiş davaların kanun yolu aşamasında, birleştirme kararının hukuka uygun olmadığı, davaların ayrı ayrı bakılması gerektiği yönünde kararlar vermektedir.¹⁰³ Şayet birleştirme kararına karşı doğrudan kanun yoluna başvurulsa ve bu aşamada bozma veya kaldırma kararı verilse idi, yargılamanın uzaması engellenebilirdi.

Yapılan açıklamaların neticesi olarak, aynı mahkemede görülen davalarda karar numarası alınarak verilen “davaların birleştirilmesine ve esas kaydının kapatılmasına” dair kararlara karşı, hukuki menfaati bulanana tarafın kanun yoluna başvurulabilmesi İYUK’a, hak arama hürriyetine ve adil yargılanma ilkesine uygun olacaktır.

¹⁰² İdari yargıda incelenmeksizin ret kararları hakkında bkz. Yunus Eraslan ve Selman Sacit Boz, “İdari Yargılama Usulünde İncelenmeksizin Ret Kararları”, Türk İdare Dergisi, S.488 (2019): 203-241.

¹⁰³ Erzurum Bölge İdare Mahkemesi 2İDD, 18.04.2019, E.2018/1772, K.2019/917 sayılı kararı; Danıştay İDDK, 12.06.2013, E.2009/187, K.2013/2335 sayılı kararı, www.uyap.gov.tr, e.t., 09.05.2020.

SONUÇ

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda bağlantı nedeniyle birleştirme, aynı veya farklı mahkemelerde görülen davalar hakkında uygulanmakta ve davalar tek dosyada birleştirilmektedir. İYUK'ta bağlantı hükümleri ise, farklı mahkemelerde görülen davalar arasında uygulanmakta ve davalar aynı mahkemede farklı dosyalara görülecek şekilde birleştirilmektedir. İdari yargıda farklı mercilerde bakılan bağlantılı davaların birleştirme usulünde genel kabul görmüş uygulama, dosyaların aynı mahkemede veya aynı dairede farklı esaslarda bakılmasıdır. Farklı mercilerde bakılan bağlantılı dosyaların tek dosyada birleştirilmesi usulü istisnai ve kanuni dayanağı olmayan bir uygulamadır. Danıştay'da görülen bir dava ile ilk derece (idare ve vergi) mahkemelerinde görülen bağlantılı davaların birleştirilmesinde ya da farklı mahkemelerdeki bağlantılı davaların birleştirilmesinde Danıştay'ın ve bölge idare mahkemelerinin genel uygulaması, davaların aynı mahkeme veya dairede farklı esas numarası alınarak görülmesi şeklindedir.

Danıştay'da görülen bir dava ile ilk derece (idare ve vergi) mahkemelerinde görülen dava arasında bağlantı bulunması halinde, bağlantı nedeniyle davaların birleştirilmesi istemi taraflarca doğrudan Danıştay'a yapılması halinde, birleştirme usulüne yönelik ne yönde karar verileceğine ilişkin kanunda açık bir düzenleme yapılmamıştır. Bu tür bağlantı durumunda, Danıştay'ın doğrudan doğruya karar vermesi yetkisi bulunup bulunmadığı konusunda kanunda açık bir düzenleme yoktur. Bu konuyla ilgili kanunda bir boşluğun bulunduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle 2577 sayılı Kanunun bağlantıya ilişkin hükümlerinde değişiklik yapılmalı ve Danıştay'ın da doğrudan doğruya veya istem üzerine bağlantı istemi hakkında karar verebilmesi açıkça düzenlenmelidir.

Farklı mahkemelerde görülen dava dosyalarıyla ilgili bağlantı istemi hakkında karar verilmesi için, bölge idare mahkemesine veya Danıştaya gönderilen dosyaların ait olduğu mahkemesindeki esas kaydı, bağlantı istemi bulunduğu yolunda karar verilmesi halinde de açık bulunmaktadır. Bağlantının bulunduğu yolundaki kararda, yetkili mahkeme belirtilmek suretiyle kanun gereği dosyalar yetkili mahkemeye gönderilmektedir. Durum ayrıca diğer mahkemeye de duyurulmaktadır. Kanunda, bağlantı yoluyla diğer mahkemeye gönderilen ve durumu ise mahkemesine duyurulan dava dosyasının akıbeti ile ilgili bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Kanunda bu durumla ilgili bir boşluk bulunmaktadır. İYUK'ta yer alan bu boşluk, "*durum ayrıca diğer mahkemeye de duyurulur*" ifadesinin "*dosya esas kaydının kapatılması için durum ayrıca diğer mahkemeye de duyurulur*" şeklinde değiştirilmesi suretiyle giderilebilir.

İdari yargıda son yıllarda, aynı mahkeme veya dairede görülen davaların bağlantı nedeniyle aynı dosyada birleştirilmesi şeklinde kararlar verilmeye başlanmıştır. Bu tür birleştirme uygulamasıyla ilgili birçok uyuşmazlık ortaya çıkmış ve bu konu bölge idare mahkemesi ve Danıştay kararlarına da yansımaya

başlamıştır. Aynı mahkemede görülen davaların birleştirilmesindeki temel amaç, davayı kazanan tarafa tek vekâlet ücreti hükmedilmesidir.

İdari yargı uygulamasında aynı mahkemede bulunan davaların aynı dosyada birleştirilmesi; mahkemece resen birleştirme, bağlantı usulü kullanılarak birleştirme, dava dilekçesinin reddi suretiyle birleştirme, bozma kararına uyulması suretiyle dava dosyalarının birleştirilmesi yöntemleriyle yapılmaktadır.

İYUK'un bağlantıya ilişkin mevcut hükümleri, aynı mahkemede görülen davaların tek dosyada birleştirilmesine engel olmadığı doktrinde de savunulmakta ise de, davaların aynı dosyada birleştirilmesini öngören bir kurala İYUK'ta yer verilmemiştir. Hatta İYUK'un 39. maddesinin 2. fıkrasının a bendinin ilk halindeki hükmünde geçen "*birleştirilerek*" ifadesi, kanundan çıkarılmasıyla da, bağlantılı davaların aynı dosyada birleştirilmesinin önlemeyi kanun koyucunun amaçladığı söylenebilir.

Aynı mahkemede bulunan davaların tek dosyada birleştirilmesinin uygulaması, idari yargıda sınırlı da olsa içtihat yoluyla benimsenmiştir. Ancak tek dosyada birleştirilecek davaların kapsamı ve sınırının ne olduğu konusunda bir ölçüt bulunmamaktadır.

Aynı mahkemede bulunan davaların birleştirilmesinde, genellikle bağlantıya ilişkin hükümlere atıf yapılmaktadır. Ancak İYUK'ta, aynı mahkemede tek dilekçeyle açılacak ve görülecek davalara 5. maddeyle sınır getirilmiştir. Çünkü 5. maddeye göre, aralarında maddi veya hukuki yönden bağlantı ya da sebep-sonuç ilişkisi bulunan birden fazla işleme karşı bir dilekçe ile dava açılabilir. Ya da hak veya menfaatlerin iştirak bulunması ve davaya yol açan maddi olay veya hukuki sebeplerin aynı olması halinde birden fazla şahıs müşterek dilekçe ile dava açabilir. Aksi halde 5. maddeye uygun olmayan dava dilekçesi kanunun amir hükmü gereği, ayrı dava açılmak üzere reddedilir (İYUK m.15). Bağlantı hükümleri kapsamındaki davalar ise, 5. maddede belirtilen ve tek dilekçeyle dava açılabilen hallerden daha kapsamlıdır. Çünkü, biri hakkında verilecek kararın diğerine tesir edecek mahiyette olması bağlantı sebebidir. Bu sebep geniş kapsamlı olduğundan İYUK'un 5. maddesi kapsamında olmayan durumlarda da, davaların tek dosyada birleştirilebilmesi mümkündür. Böyle bir durum ise, kanunun amir hükmü gereği dilekçenin reddi gerektiren bir halin, biri hakkında verilecek kararın diğerine tesir edecek mahiyetteki davalar olarak kabul edilerek, bağlantı hükümleri kapsamında yorum yoluyla ve davaların tek dosyada birleştirilmesi usulüyle aşılması sonucunu doğurur. Bu uygulama ise, İYUK'un 5. maddesi hükmüne ve kanun koyucunun amacına açık aykırılık teşkil edecektir.

Aynı mahkemede bulunan davaların tek dosyada birleştirilmesi yöntemlerinden resen birleştirme ve bağlantı yoluyla birleştirme türü idari yargıda genel kabul görmemiştir. Danıştay ve bölge idare mahkemeleri, bu tür birleştirme kararlarını usul hükümlerine aykırı bulmuş ve davaların tekrar ayrılmasını sağlamıştır.

Ancak bu tür birleştirme kararları, kısmen de olsa uygulama alanı bulmuştur. Bozma kararına uyularak aynı mahkemedeki davaları birleştirme uygulamasının uygulama alanı da çok sınırlıdır.

Dava dilekçesinin reddi suretiyle aynı mahkemedeki davaların birleştirilmesi yöntemi de sınırlı bir uygulama alanına sahiptir. Ancak gerek taraflar gerekse de üst yargı mercileri, bu birleştirme uygulamasına engel olamamaktadır. Çünkü “dava dilekçesinin reddi” kararları, doğrudan istinaf ya da temyiz yoluna başvurulamayan kararlardandır. Bu yöntemde davacının iradesinin de dâhil edilmiş olması, birleştirilmiş dosyada verilen mahkeme kararının usulden bozulmasına önemli bir engel teşkil etmektedir.

Aynı mahkemede görülen davaların tek dosyada birleştirilmesi uygulamasının idari yargıda kısmen kabul görmüş olması, dava dilekçesinin reddi gibi engel olunamayan birleştirme yönteminin kullanılmaya başlanması halleri de dikkate alındığında, “*aynı mahkemedeki davaların tek dosyada birleştirilmesi*” müessesinin İYUK’ta özel olarak düzenlenmesini gerekli kılmaktadır. Bu şekilde idari yargıda, aynı mahkemedeki davaların birleştirilmesine ilişkin farklı uygulamaların önüne geçilmiş olacaktır.

Aynı mahkemede görülen davaların tek dosyada birleştirilmesinin yöntem ve usulü, bağlantı hükümlerinden farklı olarak kanunda özel olarak düzenlenmelidir. Bu konuda yapılacak kanuni düzenlemeyle, tek dosyada birleştirilecek davaların kapsam ve sınırı, İYUK’un 5. maddesi hükmüne uyumlu olacak şekilde belirlenmelidir. Diğer bir deyişle; tek dava dilekçesiyle açılacak konularla sınırlı olarak, ayrı açılan davaların tek dosyada birleştirilmesi imkânı getirilmelidir. Bu şekilde İYUK 5. maddesine uygun olmayan ve bu nedenle dava dilekçesinin reddi sebebi sayılabilecek dava konularının, tek dava dosyasında birleştirilmesinin önüne geçilmiş olacaktır.

Aynı mahkemede görülen davaların birleştirilmesinin yöntem ve usulüne ilişkin yapılacak kanuni düzenlemede, birleştirme kararına karşı kanun yolunun olup olmadığı ve birleştirilen dosyada taraflar lehine vekâlet ücretinin ne şekilde hükmedileceğinin de açık olarak belirtilmesi yerinde olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akyılmaz, Bahtiyar; Sezginer, Murat ve Kaya, Cemil. Türk İdari Yargılama Hukuku. Ankara: Savaş Yayınları, 2019.
- Atalı, Murat; Ermenek, İbrahim ve Erdoğan, Ersin. Medeni Usul Hukuku. Ankara: Yetkin Yayınları, 2018.
- Atay, Ender Ethem. İdari Yargılama Hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.
- Avcı, Mustafa. “İdari Yargıda İstinaf.”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.96 (2011): 179-204.
- Avcı, Mustafa. İdari Yargılama Usulündeki Son Yenilikler ve İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu. Ankara: Yetkin Yayınları, 2017.
- Bilgin, Hüseyin. İdari Yargıda İstinaf Başvuru Rehberi. Ankara: Adalet Yayınevi, 2016.
- Bilgin, Hüseyin. İdari Davalar ve Çözüm Yolları. Ankara: Seçkin Yayınları, 2018.
- Candan, Turgut. Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu. Ankara: Yetkin Yayınları, 2017.
- Çağlayan, Ramazan. İdari Yargılama Hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.
- Çağlayan, Ramazan. İdarî Yargı Kararlarına Karşı Başvuru Yolları. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017.
- Çınarlı, Serkan. İdari Yargılamada İstinaf ve Bölge İdare Mahkemeleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Eraslan, Yunus ve Boz, Selman Sacit. “İdari Yargılama Usulünde İncelenmeksizin Ret Kararları”, Türk İdare Dergisi, S.488 (2019): 203-241.
- Ermenek, İbrahim. Medeni Usul Hukukunda Davaların Birleştirilmesi ve Ayrılması. Ankara: Yetkin Yayınları, 2014.
- Görgün, Lütfi Şanal; Börü, Levent; Toraman, Barış ve Kodakoğlu, Mehmet. Medeni Usul Hukuku. Ankara: Yetkin Yayınları, 2018.
- Gözübüyük, Şeref ve Tan, Turgut. İdare Hukuku C.II. Ankara: Turhan Kitabevi, 2012.
- İşıklar, Celal. “İdari Yargıda Derdestlik.”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi XVI, (2012): 63-106.
- Kalabalık, Halil. İdari Yargılama Usulü Hukuku. Konya: Sayram Yayınları, 2014.
- Kaplan, Gürsel. İdari Yargılama Hukuku. Ankara: Ekin Yayınları, 2020.
- Karavelioğlu, Celal ve Karavelioğlu, Erdem Cemil. İdari Yargılama Usulü Kanunu. Ankara: Adalet Yayınevi, 2015.
- Melikşah, Yasin. “İdari Yargıda Bağlantılı Davalar.”, Hukuk, Ekonomi ve Siyaset Bilimler Aylık İnternet Dergisi, S.60 (2017), <http://www.e-akademi.org/>.
- Odyakmaz, Zehra; Kaymak, Ümit ve Ercan, İsmail. İdari Yargı. İstanbul: İkinci Sayfa Yayınları, 2011.
- Pekcanitez, Hakan; Atalay, Oğuz ve Özekes, Muhammet. Medeni Usul Hukuku. Ankara: Vedat Kitapçılık, 2017.
- Sancakdar, Oğuz. “İdari Yargıda Tek Dilekçe ile Dava Açma (Karşılaştırmalı Hukukî Analiz).”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 9, S.2 (2007): 223-269.

- Sancakdar, Oğuz. İdari Yargılama Hukuku. İzmir: Soru Bankası Net Yayınları, 2019.
- Şekerci, Ersin. “Yönetsel Yargılama Hukukunda Derdestlik”, Ankara Barosu Dergisi, (1989/3): 429-449.
- Ulusoy, Arzu. “İdari Yargıda Bağlantılı Davalar.”, İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi XV, 2012/1 (2012): 185-195.
- Üstün, Gül. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda Bağlantılı Davalar ve Aynı Dilekçeyle Dava Açılabilir Haller. İstanbul: XII Levha Yayıncılık, 2018.
- Yenice, Kazım ve Yüksel, Esin. İdari Yargılama Usulü. Ankara: Arısan Matbaacılık, 1983.
- Yıldırım, Ramazan ve Avcı, Mustafa. Türk İdari Rejimine Giriş İdare Hukuku İdari Yargı. Ankara: Astana Yayınları, 2015.
- Zabunoğlu, Yahya Kazım. İdare Hukuku. C.2. Ankara: Yetkin Yayınları, 2012.